PROVINCIE Noord-Holland

Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland

Egmond

Gemeentebeschrijving, augustus 1990.

Inhoud

Verantwoording *5*

1. **Inleiding** *7*

2. **Bodemgesteldheid** *9*
2.1 Bodem *9*
2.2 Afwatering *9*

3. **Grondgebruik** *11*
3.1 Algemeen *11*
3.2 Agrarisch grondgebruik *11*
3.3 Niet-agrarisch grondgebruik *12*
3.4 Landschapsbeeld *12*

4. **Infrastructuur** *15*
4.1 Landwegen *15*
4.2 Wateren *15*
4.3 Dijken *15*
4.4 Spoorwegen *16*
4.5 Militaire infrastructuur *16*

5. **Nederzettingsstructuur** *17*
5.1 Algemeen *17*
5.2 De gemeente Egmond aan Zee *17*
5.3 De gemeente Egmond-Binnen *18*
5.3.1 Het dorp Egmond-Binnen *18*
5.3.2 Het dorp Egmond aan den Hoef *19*
5.3.3 Het buurtschap Rinnegom *19*
5.3.4 Het buurtschap Wimmenum *20*
5.3.5 Het buitengebied *20*

6. **Bebouwingskarakteristiek** *21*
6.1 Algemeen *21*
6.2 De gemeente Egmond aan Zee *21*
6.3 De gemeente Egmond-Binnen *22*
6.3.1 Het dorp Egmond-Binnen *22*
6.3.2 Het dorp Egmond aan den Hoef *22*
6.3.3 Het buurtschap Rinnegom *22*
6.3.4 Het buurtschap Wimmenum *22*
6.3.5 Het buitengebied *23*

Verantwoording inventarisatie *25*

Geraadpleegde werken *27*

Tabel *29*

Herkomst afbeeldingen *31*

Afbeeldingen *33*

Register *49*

Colofon *53*

Verantwoording

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is ontwikkeld op initiatief van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur om geheel Nederland te inventariseren op het gebied van architectuur en stedebouw uit de periode 1850-1940. Het project wordt, in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, uitgevoerd door de provincies en de vier grote steden.

De doelstellingen van het MIP zijn:
- het verkrijgen van een landelijk overzicht van jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- het bevorderen van kennis en waardering voor historische stads- en dorpsgezichten en monumenten van geschiedenis en kunst uit de periode midden 19de eeuw-Tweede Wereldoorlog;
- basisgegevens aan te leveren voor wetenschappelijk onderzoek op architectuurhistorisch, bouwhistorisch, stedebouwkundig, historisch-geografisch en/of industrieel-archeologisch terrein;
- bouwstenen aandragen voor te ontwikkelen beleid van de drie bestuurslagen ten aanzien van ruimtelijk ordening, stadsontwikkeling en monumentenzorg en als basis voor planologische en stedebouwkundige afwegingen;
- selectie- en registratie-activiteiten van de drie bestuurslagen ten aanzien van objecten, ensembles, structuren en gezichten mogelijk te maken.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden zijn de provincies in regio's onderverdeeld. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt het werk per gemeente verricht.
Van elk inventarisatiegebied en van elke gemeente wordt een beschrijving gemaakt waarin geografische, sociaal-economische en stedebouwkundige ontwikkelingen binnen het betreffende gebied c.q. gemeente worden geschetst, toegespitst op de periode 1850-1940. Voorts worden waardevolle gebouwen en ruimtelijke structuren uit de betreffende periode in beeld gebracht.

De nu volgende gemeentebeschrijving richt zich op de gemeente Egmond. Voor geografische, sociaal-economische en cultuurhistorische ontwikkelingen in groter verband kan de MIP-regiobeschrijving Noord-Kennemerland worden geraadpleegd.
De gemeentebeschrijving is tot stand gekomen op basis van vergelijking van kaartbeelden uit circa 1850, 1900 en 1940, literatuuronderzoek en inventarisatie in het veld.
De gemeentebeschrijving volgt in de eerste vijf hoofdstukken het model voor een regiobeschrijving van drs. L. Prins, Rijksdienst voor de Monumentenzorg 1988, al dient er aan toegevoegd te worden dat de lokale situatie – meerdere gemeenten ten tijde van de MIP-periode – een enkele maal een enigszins afwijkende vorm vergt.
Hieraan zijn een bebouwingskarakteristiek en een verantwoording van de inventarisatie toegevoegd.
De MIP-werkzaamheden betreffende de gemeente Egmond zijn uitgevoerd door Jan-Hein van Draaijen, als inventarisator jongere bouwkunst verbonden aan de provincie Noord-Holland.
Een bijzonder woord van dank ben ik verschuldigd aan Anita van Breugel die in 1989 in opdracht van de gemeente Egmond een cultuur-historische inventarisatie heeft opgesteld en wier materiaal als een hechte basis heeft gediend voor de gemeentebeschrijving en inventarisatie.

I. Inleiding

De gemeente Egmond ligt in de Provincie Noord-Holland en omvat de dorpen Egmond aan den Hoef, Egmond aan Zee, Egmond-Binnen en de buurtschappen Rinnegom en Wimmenum.
De oppervlakte van de gemeente bedraagt 3439 ha en het aantal inwoners is 11.163 (per 31-12-1988).
De gemeente Egmond grenst aan de gemeenten Bergen (noorden), Alkmaar (oosten), Heiloo (oosten) en Castricum (zuiden). De westgrens wordt gevormd door de Noordzee.

In 1850 omvatte het grondoppervlak nog drie gemeenten, te weten Egmond aan Zee, Egmond-Binnen en Wimmenum.
In 1857 werd Wimmenum in verband met het te geringe aantal inwoners bij Egmond-Binnen gevoegd. In 1864 werd het grondgebied van Egmond aan Zee uitgebreid, hetgeen in 1903 nogmaals plaatsvond.
Tijdens de MIP-periode werd meerdere malen het voorstel geopperd de gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen samen te voegen, doch het zou nog tot 1978 duren alvorens deze vereniging plaats vond. Ook de grens met de gemeente Alkmaar werd gewijzigd, in 1972, waarbij een deel van de Bosmolenpolder, een klein stukje van de Visscherij-molenpolder, alsmede een kavel van de Geestmolenpolder bij de toenmalige gemeente Egmond-Binnen getrokken werden. Hiermee kreeg de gemeente Egmond haar huidige begrenzing.

De gemeente vormt een onderdeel van het MIP-inventarisatiegebied Noord-Kennemerland en omvat verder de gemeenten Alkmaar, Bergen, Castricum, Heemskerk, Heiloo, Limmen en Schoorl.
De gemeente Egmond is opgedeeld in de MIP-deelgebieden Egmond/Egmond aan den Hoef, Egmond/Egmond aan Zee, Egmond/Egmond-Binnen en Egmond/Buitengebied. De deelgebieden Egmond aan den Hoef, Egmond aan Zee en Egmond-Binnen komen overeen met de respectievelijke dorpen; het deelgebied Buitengebied staat voor het resterende deel van de gemeente en omvat de buurtschappen Rinnegom en Wimmenum alsmede duin- en polderland.
(Zie afbeeldingen 1, 7 en 9.)

2. Bodemgesteldheid

2.1 Bodem

De gemeente Egmond kent naar analogie van het landschapsonderzoek door Buro Maas (zie literatuurlijst) drie landschapstypen, te weten van west naar oost het duinlandschap, het strandwallen- en strandvlakten-landschap en het droogmakerijenlandschap.
(Zie afbeelding 10.)

Geologisch gezien is het strandwallen- en strandvlaktenlandschap het oudste. Langs de binnenduinrand ligt op overstoven zandbanken de jongste en meest westelijke van de drie Noordkennemerstrandwallen, ontstaan tussen 1000 en 500 v. Chr. Op deze westelijke strandwal zijn de dorpen Egmond aan den Hoef en Egmond-Binnen, alsmede de buurtschappen Wimmenum en Rinnegom gesitueerd. Er is hier in feite sprake van bundels oude strandwallen die door overstuiving tot afgevlakte zandruggen (strandwal) zijn gevormd, de grondsoort is dan ook oud duinzand met een laagje jonger duinzand overstoven en wordt wel aangeduid met geestgrond. Vanaf de westelijke Noordkennemerstrandwal strekt zich een strandvlakte uit waar maritieme afzettingen (zand en klei) een onderlaag vormen waarboven zich veenpakketten hebben gevormd, deels met jong duinzand. Deze strandvlakte strekt zich uit over het oostelijke deel van de gemeente met uitzondering van het Egmondermeer. Ten westen van de bovengenoemde strandwal bevinden zich de zogenaamde jonge duinen welke uit de Middeleeuwen dateren en bestaan uit zand. Het zeegat dat zich ter hoogte van Egmond aan Zee bevond was in het eerste millenium van onze jaartelling geheel verland en ook hier vormden zich brede duinenrijen. Het jonge duinzand overstoof voor een deel ook de westelijke Noordkennemerstrandwal en de strandvlakte erachter. Als gevolg van zeedoorbraken vanuit het noorden (ca. 1200) werd het veenpakket in de strandvlakte in het noordelijk deel van de gemeente weggeslagen en vormde zich daar het Egmondermeer, waarvan de bodem uit zware zeeklei bestond.
Ca. 1300 werd deze pikklei nog ten dele weggespoeld door nieuwe overstromingen en werd een lichtere zavelige klei afgezet op de bodem. In de tweede helft van de zestiende eeuw werd het Egmondermeer drooggemalen en ontstond het derde landschapstype, het droogmakerijenlandschap met een zavelige kleibodem afgewisseld met pikklei.

De hoogte van het duinlandschap loopt op tot 36.0 meter +NAP bij het Koepelduin in het uiterste zuidwesten van de gemeente. De strandwal kent een gemiddelde hoogte van ca. 4.0 meter +NAP terwijl de strandvlakte in oostelijke richting afloopt van 1.0 meter +NAP tot 0.8 meter –NAP.

Binnen het voormalige Egmondermeer is er eveneens sprake van microreliëf, als gevolg van de vroegere eilandjes in het meer, terwijl daarnaast sprake is van niveauverschil tussen de verschillende polders, variërend van 0.6 meter –NAP in de Zuidermeerpolder tot 1.1 meter –NAP in de Bosmolenpolder.

2.2 Afwatering

De afwatering van het boven NAP gelegen gebied gebeurt op natuurlijke wijze naar het polderland. De hoofdrichting van de afwatering is dan ook

van west naar oost. Vanuit het duingebied bereikt het water door middel van een aantal duinbeken het strandvlaktegebied en de polders. Voorbeelden van deze al uit de Middeleeuwen stammende duinbeken zijn de Schouwbeek, de Bijlmansbeek en de Galevoort, nu – mede door verlaging van het grondwaterpeil in het duingebied – niet veel meer dan smalle slootjes.
(Zie afbeelding 11.)

Binnen het strandvlaktegebied en de polders van het Egmondermeer werd in ca. 1850 de waterstand met behulp van watermolens op kunstmatige wijze gereguleerd door middel van een net van kleine slootjes welke loosden op een aantal grotere tochten en vaarten (o.a. Molensloot of Oude Vaart, de Molentocht, de Middentocht, de Geestmolentocht, de Wimmenummer Vaart, de Bergerringsloot, de Egmonderbinnenvaart, de Hoevervaart, de Kromme Sloot). Uiteindelijk lozen de Hoevervaart en de Kromme Sloot op het Noordhollands kanaal als belangrijkste boezem van de Schermerboezem waartoe het afwateringsgebied van Egmond behoort. Electrische gemalen hebben vanaf ca. 1925 de functie van de poldermolens overgenomen en reguleren nu de waterhuishouding van het lager gelegen polderland; twee van deze gemalen zijn geïnventariseerd, andere zijn dusdanig vernieuwd dat ze daartoe niet in aanmerking kwamen. De poldermolens dateren van ver vóór de MIP-periode en zijn derhalve evenmin opgenomen.

3. Grondgebruik

3.1 Algemeen

Het grondgebied van de gemeente Egmond kan wat betreft het grondgebruik grofweg in drie delen opgesplitst worden, te weten het duingebied met een niet-agrarische functie (met uitzondering van de 'aardappellandjes' in de duinen direct ten noorden van Egmond aan Zee), het strandwalgebied met een agrarische functie (gemengd bedrijf en later opkomst bollenteelt) en het polderland (voornamelijk veeteelt). Deze bovengenoemde situatie gold in grote lijnen al vanaf de Middeleeuwen en bestaat ook heden nog zo.
(Zie afbeeldingen 2 t/m 8, 10 en 11.)

3.2 Agrarisch grondgebruik

De economische teruggang als gevolg van de Franse overheersing (ca.1800) en de oorlog tussen Engelsen, Russen en Fransen in dit gebied was in Egmond hard aangekomen. De achttiende-eeuwse nijverheid, in de vorm van blekerijen en papierindustrie, verdween, armoede heerste en de bewoners waren aangewezen op agrarisch grondgebruik.
In verband met de ligging kon slechts op de strandwal akkerbouw plaatsvinden. Rond 1850 kunnen de dorpen Egmond aan den Hoef en Egmond-Binnen alsmede de buurtschappen Rinnegom en Wimmenum als agrarische dorpen beschouwd worden, waar tarwe, aardappelen en peulvruchten de belangrijkste gewassen zijn.
Het gebied ten oosten van de strandwal komt door zijn lage ligging slechts in aanmerking om als weiland te dienen. Vanaf 1850 worden langs de voornaamste landwegen in het gebied nieuwe veeteelt bedrijven gebouwd, dit in tegenstelling tot de oudere zeventiende- en achttiende-eeuwse boerderijen die veelal langs de vaarten werden gebouwd.
In het in particulier bezit zijnde duingebied ten noorden van Egmond aan Zee werden in de tweede helft van de negentiende eeuw door de boeren kleine percelen gepacht voor de teelt van aardappelen en veldsla. Ook de vissers uit Egmond aan Zee pachtten in deze periode kleine stukjes grond om nog enige extra inkomsten te verkrijgen uit de teelt van aardappelen, dan wel in de eigen levensbehoeften te kunnen voorzien. Deze zogenaamde 'aardappellandjes' bestaan nu nog steeds en zijn op de kaart duidelijk te herkennen in het duingebied ten noorden van Egmond aan Zee. Grootscheepse gecentraliseerde duinontginning als in de gemeenten Castricum en Heemskerk heeft in Egmond niet plaatsgevonden.

Na 1900 vindt een geleidelijke wijziging in het grondgebruik van de zogenaamde geestgronden op de strandwal plaats, de akkerbouw week grotendeels voor de lucratievere bloembollenteelt.
Deze ontwikkeling heeft zich in de loop van deze eeuw gestabiliseerd en ook nu is een groot deel van de strandwal in gebruik voor de bloemen en bloembollenteelt (aan weerszijden van de Herenweg goed zichtbaar).

Na 1945 is een klein percentage van het voor agrarisch gebruik bestemde grondgebied verdwenen om plaats te maken voor uitbreidingen van Egmond aan den Hoef en Egmond-Binnen alsmede voor recreatieve voorzieningen (campings). Relatief gezien verdween veel minder weiland dan bouwgrond.

Er is sprake van een onregelmatige blok- en strokenverkaveling voor wat betreft het strandwallen- en strandvlaktenlandschap. Deze verkaveling

heeft gedurende de MIP-periode weinig wijzigingen ondergaan, slechts na die tijd is er sprake van schaalvergroting middels herverkaveling. Wat betreft het drooggemaakte Egmondermeer is tussen de verschillende polders een verschil in verkaveling waar te nemen. De Bosmolenpolder heeft een vrij regelmatige opstrekkende strokenverkaveling, terwijl de Visscherijmolenpolder een onregelmatige blokverkaveling kent, mede als gevolg van het handhaven van de oude kavels op de eilandjes in dit gebied voor de droogmaking. De Zuidermeerpolder kent een regelmatige blokverkaveling, terwijl in de Geestmolenpolder delen van het oevergebied van het voormalige Egmondermeer in de verkaveling zijn opgenomen.

3.3 Niet-agrarisch grondgebruik

Het niet-agrarisch grondgebruik binnen de MIP-periode in Egmond beperkt zich grotendeels tot het westelijke deel van de gemeente, dat wil zeggen de kuststrook en het duingebied.
De kuststrook omdat de schelpenvisserij tot de Tweede Wereldoorlog en belangrijke (neven-)bron van inkomsten was, met name voor de inwoners van Egmond aan Zee, maar in mindere mate ook voor de inwoners van de meer landinwaarts gelegen dorpen en buurtschappen. In de negentiende eeuw werden de schelpen nog via de Schulpvaart, de Middentocht en de Hoevervaart naar de kalkovens in Alkmaar getransporteerd, maar vanaf 1901 bezat Egmond zijn eigen kalkovens aan de Hoevervaart bij de Kromme Hoge Dijk, welke tot 1940 gefunctioneerd hebben, alvorens ze op last van de Duitsers gesloten werden (in 1958 gesloopt).
Het duinterrein was gedurende de MIP-periode in handen van enkele grootgrondbezitters die het benutten als privé-jachtdomein. Na 1900 werd het duinterrein ten zuiden van Egmond aan Zee eigendom van de provincie en kreeg het een meer publiek-recreatieve functie als natuurgebied. Het gebied ten noorden van Egmond aan Zee is nog particulier bezit en in handen van de familie Six. Naast de recreatieve functie zijn in (het duingebied rond) Egmond aan Zee vanwege het klimaat en de ligging een aantal koloniehuizen (grote bebouwingscomplexen aan de duinrand, waar kinderen uit de grote steden – 'bleekneusjes' – een gezonde vakantie doorbrachten in de nabijheid van zon, zee en duinen) gebouwd.

Hoewel in feite buiten het grondgebied van de gemeente Egmond vallend, mag de Noordzee als visgebied voor de vissers uit Egmond aan Zee niet onvermeld blijven. Egmond aan Zee leefde tot de eeuwwisseling van de visvangst met bomschuiten (platbodems), daarna kwam het toerisme geleidelijk op, en verdween de visvangst.
Een geheel andere vorm van niet-agrarisch grondgebruik gaat terug naar de jaren 1940-'45 toen op het grondgebied van de gemeente Egmond een aantal militaire verdedigingswerken in opdracht van de Duitsers gebouwd werden. Er resteren nu nog twee complexen, beide in de Bosmolenpolder, en enige verspreide verdedigingswerken. Wat betreft de periode na 1945 kan verwezen worden naar 3.2.

3.4 Landschapsbeeld

Het landschapsbeeld van de gemeente Egmond wordt in het westen bepaald door de duinen, welke slechts in het zuiden bebost zijn.
Het dorp Egmond aan Zee ligt grotendeels verscholen tussen de duinen, met enkele beeldbepalende objecten waaronder de vuurtoren Jan van Speyk. Het duingebied gaat naar het oosten vrij abrupt over in het vlakkere strandwalgebied; hier bevinden zich ook de overige

bebouwingsconcentraties, met name bij Egmond aan den Hoef zijn de nieuwbouwwijken aan de oostzijde vrij dominant. Verder naar het oosten gaat het land over in vlak polderlandschap, doorsneden door niet-beeldbepalende dijken en sloten, met verspreide bebouwing, visueel onderbroken door de met bomen omzoomde Heilooër Zeeweg in zuidoostelijke richting.

4. Infrastructuur

4.1 Landwegen

Gedurende de MIP-periode heeft het wegennet in de gemeente Egmond naast enige uitbreidingen voornamelijk kwalitatieve veranderingen ondergaan, dat wil zeggen verharding/bestrating.
(Zie afbeelding 12.)

In 1850 telde de gemeente een verharde weg, de in 1847 bestrate weg van Egmond aan Zee via Egmond aan den Hoef naar Alkmaar.
De belangrijkste doorgaande weg liep noord-zuid over de strandwal vanuit Bergen via Egmond aan den Hoef, Egmond-Binnen naar Bakkum; deze weg werd ca. 1870 verhard. In 1915 waren nog een aantal zijwegen van de Herenweg in oostelijke richting verhard waaronder de Vennewaterweg bij Egmond-Binnen, zijwegen bij Rinnegom, een aansluiting vanuit Wimmenum op de Hoeverweg, en de Egmondermeer vanuit Alkmaar over de dijk tussen Bosmolen- en Visscherijmolen-polder.

Tot 1940 vond uitbreiding plaats in Egmond aan Zee (onder andere aanleg Boulevard) en werd de Heilooër Zeeweg aangelegd. Tevens werd een aantal zandwegen op oude dijken in het poldergebied verbeterd (half-verhard), een situatie die voor sommige wegen als bijvoorbeeld de Kromme Hoge Dijk nog immer geldt.

Ook na 1945 is er met uitzondering van de aanleg van de westelijke ringweg rond Egmond-Binnen en de wegen in de nieuwe wijken geen wezenlijke wijziging gekomen in het wegenpatroon en is alleen de kwaliteit van de wegen verbeterd (verbreding/asfaltering). Het wegennet bezit nu een lokale en interlokale functie.

4.2 Wateren

Een aantal wateren binnen de gemeente Egmond bezat naast een afwaterings- ook een transportfunctie. Het betreft over het algemeen natuurlijke waterlopen die al in de Middeleeuwen 'gekanaliseerd' werden en dienden voor het transport van goederen (schelpen) en mensen van en naar Alkmaar (trekvaart). Het gaat om de Schulpvaart, Wimmenummervaart, Bergerringsloot, Oude Vaart, Egmonderbinnenvaart en als belangrijkste de Hoevervaart. Nog voor de MIP-periode hadden de vaarten hun functie in het personenvervoer verloren, maar het goederen-transport bleef met name op de Hoevervaart van belang (bijv. de kalk-ovens aldaar). Na de MIP-periode is ook deze functie verloren gegaan.
(Zie afbeelding 11.)

4.3 Dijken

De dijken op het grondgebied van de gemeente Egmond dateren voor een deel uit de elfde en twaalfde eeuw. Dit betreft de van noord naar zuid lopende dijkengordel (de Kromme Dijk, Kromme Hoge Dijk en het Zuiderdijkje), opgeworpen ter bescherming van de geestgronden op de strandwal tegen zeedoorbraken vanuit het noorden. Deze dijken waren letterlijk monnikenwerk, immers aangelegd op initiatief van de abdij van Egmond. Door afdamming van de zeegaten in het noorden verloren deze hun waterkerende functie en behielden zij slechts de toegevoegde functie van landweg, en werden veelal afgevlakt.
(Zie afbeelding 11.)

De tweede groep dijken betreft de dijken rond de droogmakerij het Egmondermeer, daterend uit de zestiende eeuw. In verband met de drie verschillende polderpeilen werden tussen de polders onderling ook nog dijken aangelegd om de afwatering te vergemakkelijken. De indirect waterkerende functie werd niet uitgebreid met een toegevoegde functie van landweg. Dit geldt wel voor de tussen de drie polders aangelegde dijken. De dijken rond het Egmondermeer (langs de ringvaart) zijn ook nu nog in het landschap herkenbaar.

Uit de MIP-periode dateert slechts een dijklichaam, namelijk dat voor de tramlijn van Alkmaar naar Egmond aan den Hoef en Egmond aan Zee, maar dit is na de sluiting van deze lijn nagenoeg verdwenen in het landschap (zie 4.4.).

4.4 Spoorwegen

Het spoorwegnet gedurende MIP-periode op het Egmondse grondgebied beperkt zich tot de periode 1905-1934 toen vanuit Alkmaar een stoomtramlijn via Egmond aan den Hoef naar Egmond aan Zee reed. Het traject liep vanuit Alkmaar door het Egmondermeer via de Bosmolenpolder en de rand van de Visscherijmolenpolder naar de Hoevervaart en kruiste deze bij de kalkovens. Het traject verliep verder langs de Hoevervaart naar Egmond aan den Hoef en na de Herenweg gekruist te zijn westwaarts langs de verharde weg naar Egmond aan Zee. Het kopstation aldaar lag aan de oostkant van het dorp nog voor de Prins Hendrikstichting. De enige andere halte was Egmond aan den Hoef. De komst van de stoomtram betekende een belangrijke impuls voor de toeristische ontsluiting van Egmond aan Zee en in mindere mate ook een impuls voor de vestiging van renteniers.
Van de lijn resteren nu nog het – volledig gewijzigde – station in Egmond aan Zee en in het polderland de fundamenten van de brug over de Hoevervaart en delen van het dijklichaam waarop de tram reed.
(Zie afbeelding 12.)

4.5 Militaire infrastructuur

De verdedigingswerken op Egmonds grondgebied stammen uit de Tweede Wereldoorlog. In de Bosmolenpolder zijn twee betonnen Duitse bunkercomplexen bewaard gebleven die manschappenverblijven en geschutsstellingen herbergden ter verdediging van het vliegveld dat direct ten noorden van de Bosmolenpolder op het grondgebied van de gemeente Bergen lag. Langs de Herenweg zijn nog enkele verspreide bunkers bewaard gebleven alsmede een klein stukje draketand-versperring (ten noorden van Egmond a/d Hoef).
(Zie afbeelding 12.)

5. Nederzettingsstructuur

5.1 Algemeen

De gemeente Egmond bestond in de periode 1850-1940 uit twee gemeenten, te weten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen met de dorpen Egmond aan den Hoef, Egmond-Binnen en de buurtschappen Rinnegom en Wimmenum. Over de grenswijzigingen van de huidige gemeente Egmond is in hoofdstuk 1 al uitgeweid. Egmond aan Zee heeft gedurende de MIP-periode een transformatie ondergaan van vissersdorp tot badplaats. De gemeente Egmond-Binnen behield in deze tijdspanne een agrarisch karakter met eigen kenmerken binnen de verschillende kernen, waarover meer in de volgende paragrafen.
(Zie afbeeldingen 2 t/m 8 en 13 t/m 15.)

5.2 De gemeente Egmond aan Zee

Het ontstaan van Egmond aan Zee staat in directe relatie met de tiende eeuwse abdij van Egmond-Binnen. De onder de abdij horende pachters visten aanvankelijk op de met de open zee in verbinding staande binnenmeren, maar toen door dichtslibbing deze verbinding verviel liet de abdij aan de kust huizen voor de pachters bouwen om daar de visvangst – tegen afdracht van een tiende van de opbrengst – voort te zetten. Deze huizen stonden direct aan de kust en zijn door kustafslag in zee verdwenen.

Gedurende de Middeleeuwen groeide het vissersdorp gestaag en in ca. 1600 is er duidelijk sprake van drie min of meer parallel lopende straten van west naar oost, te weten de huidige Voorstraat (toen Westeinde en Oosteinde), de Noorderstraat en Zuiderstraat.
De Zuiderstraat en de Voorstraat kwamen in het midden van het dorp op het Pompplein bijeen om vervolgens weer te splitsen. Deze straten werden door vele steegjes, achteromgangen en binnenplaatsen met elkaar verbonden. Het gehele stratenpatroon en de nederzettingsstructuur werd bepaald door het omliggende duinterrein, waartussen het dorp als het ware bekneld zat.
De tot de achttiende eeuw voortdurende kustafslag zorgde voor een steeds verder naar het oosten groeiend Egmond aan Zee, aangezien aan de westzijde het dorp steeds verder afbrokkelde en in zee verdween (zo stortte in 1741 de Oud-Katholieke Agneskerk in zee).
Ook aan de visserij gerelateerde bedrijfstakken als nettenboeterijen, visrokerijen en taanderijen waren in Egmond aan Zee vertegenwoordigd, maar een werkelijk bloeiend bestaan werd er niet aan ontleend.

Tussen 1833 en 1845 werden ten noorden en ten zuiden van het dorp op twee duintoppen vuurtorens, ontworpen door J. Valk, gebouwd ter vervanging van de vuurbakens.
Aan de voet van de noordelijke toren (in 1838-1840 van een basement voorzien en getransformeerd tot monument voor Jan van Speyk) breidde het dorp zich in de tweede helft van de negentiende eeuw geleidelijk aan uit (Visserstraat, Bergstraat en van Speykstraat). In dezelfde periode vond bebouwing plaats ten oosten van de Zuiderstraat (Jacob Glasstraat, Duinstraat en Ankerstraat). Dit is aan de voet van de toen nog bestaande zuidelijke vuurtoren, die in 1915 werd gesloopt.

Na 1900 is het opkomende toerisme van belang voor de uitbreiding van de bebouwing. Er werd ten noorden van de Jan van Speyktoren een

boulevard aangelegd met ondermeer een Kurhaus. Verbeterde transportmogelijkheden als de stoomtram Alkmaar-Egmond aan Zee (1904) stimuleerde tevens het dagtoerisme en uit het begin van deze eeuw dateert ook de verbinding van station naar Kurhaus (Wilhelminastraat). Direct tegenover het station werden huizen aan de Voorstraat gebouwd voor het trampersoneel; er kwamen horecabedrijven voor de reizigers.

Ook bebouwingsuitbreiding voor de eigen bevolking vond plaats in de periode tot 1920 (Emmastraat, Julianastraat in het noorden en Kerkstraat, Wilhelminastraat in het oosten). In het zuiden vormde de duinen een (nog) onoverkomelijke hindernis.

De periode 1920-'40 leverde als gevolg van de crisis een achteruitgang in bouwactiviteiten op, slechts in het gebied tussen de Trompstraat en de Prins Hendrikstraat vond substantiële uitbreiding van de bebouwing plaats. Dit is ook de periode dat vele vissers hun heil zuidelijker (IJmuiden) gaan zoeken, Egmond aan Zee de naam vissersdorp verliest en het inwoneraantal terugloopt (zie tabel 1).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de gemeente ernstig te lijden gehad van de bezetter. De bebouwing aan de zuid- en westzijde van het dorp is grotendeels verwoest. Na de oorlog nam het toerisme een grote vlucht en groeide Egmond aan Zee uit tot een toeristische badplaats. Nieuwbouw vond plaats ten zuiden van de oude kern van het dorp, op de plaats van de oude tramlijn en ten noorden van de Wilhelminastraat in de richting van de (voormalige) koloniehuizen. Op de koloniehuizen en de tehuizen voor oud-zeelieden wordt in hoofdstuk 6 nader ingegaan.

5.3 De gemeente Egmond-Binnen

5.3.1 Het dorp Egmond-Binnen
In de omgeving van de huidige Adelbertusakker ontstond in de zevende eeuw een nederzetting 'Egmunda'. Na de kerstening door Adelbertus werd daar een kapel gebouwd om hem te begraven. In de tiende eeuw ging de nederzetting door zandverstuiving ten onder.

De relieken van Adelbertus werden herbegraven in de in 920 gestichte abdij van Hallem. Door de pelgrimsverering van de relieken in Hallem en de plaats waar de kapel in Egmunda gestaan had werd de naam 'Egmunda' verbonden met Hallem en verdrong deze uiteindelijk. Gedurende de Middeleeuwen bestond de bebouwing van Egmond-Binnen buiten de abdij uit een kleine dorpskern met huizen van aan de abdij schatplichtige pachters, en schulpstetten (overslagplaatsen voor de schelpenvissers) aan het begin van de waterwegen uitmondend in de Egmonderbinnenvaart.

Tegen het eind van de zestiende eeuw werden de abdij en de dorpskern van Egmond-Binnen grotendeels verwoest en geplunderd door de legers van de Prins van Oranje. De dorpskern herstelde zich in de zeventiende eeuw, mede onder invloed van de rijke kooplieden uit de steden die in het buitengebied buitenverblijven lieten aanleggen. De bebouwing concentreerde zich tussen de Herenweg, de Peperstraat en de Abdijlaan. De abdij zelf zou tot 1935 een ruïne blijven, waarna de resten verkocht werden voor de bouw van de Buurkerk in Alkmaar.
In 1836 bouwde men ter plaatse een nieuwe (Hervormde) kerk.

Uitbreiding in de negentiende eeuw vindt plaats bij het Krijt en de Boonakkersteeg. Na 1900 zet het herstel zich verder voort al bestaat de

uitbreiding voornamelijk uit verdichting in het al bebouwde gebied en enige nieuwe bebouwing langs de Herenweg en Vennewatersweg. In de dertiger jaren wordt de Benedictijner abdij compleet met eigen boerderij opnieuw gebouwd.
Pas na 1945 is er sprake van groter opgezette nieuwbouw (ten zuiden van de Vennewatersweg, ten westen van de Herenweg en nu, 1990, rond het Luilaantje).

5.3.2 Het dorp Egmond aan den Hoef
Het beheer van de abdijlanderijen was in handen van rentmeesters, die hun macht vergrootten en hun hoeve in de 12de eeuw uitbouwden tot het Slot (de heren en graven van Egmond).
Rondom het Slot bestond de bebouwing langs de Herenweg uit huizen voor de landarbeiders en een schulpstet aan het begin van de Hoevervaart. Ook Egmond aan den Hoef ontkwam tegen het eind van de zestiende eeuw niet aan het leger van de Prins, het dorp en het Slot werden ofwel in brand gestoken ofwel met de grond gelijk gemaakt. In de zeventiende eeuw werd het dorp meer oostelijk herbouwd langs de Slotweg – nu beschermd dorpsgezicht met inbegrip van de slot-fundamenten en omgrachting welke in de 30-er jaren van de 20ste eeuw gereconstrueerd werden – en na het verlengen van de Hoevervaart in westelijke richting (zgn. Mallegat) vond bebouwing plaats tussen de Herenweg en Schoolstraat.

Het gebied ten oosten hiervan werd bij de tuinen van de herenhuizen aan de Herenweg getrokken.
De achttiende eeuw bracht verval van de herenhuizen die ten dele gesloopt werden; het agrarisch bedrijf en de schelpenvisserij bleven de belangrijkste bronnen van inkomsten. Ook de negentiende eeuw toonde een nog zeer beperkte bebouwing langs de Herenweg, de Julianaweg, de Slotweg, de Schoolstraat en de weg naar de Oude Veert.

Na 1900 vond onder impuls van o.a. de opkomst van de bloembollenteelt hernieuwde bouwactiviteiten in Egmond aan den Hoef plaats, langs de Herenweg in noordelijke richting en langs de Egmonderstraatweg in westelijke richting. Binnen het al bebouwde gebied vindt verdichting plaats (ook met agrarisch karakter). Na 1920 werd ook de oostzijde van de Herenweg tussen de Slotweg en de Julianaweg weer bebouwd.

Na 1945 zijn rond het oude Egmond aan de Hoef geheel nieuwe straten en wijken gebouwd. Door demping van het Mallegat heeft er bebouwing plaatsgevonden aan de zuidzijde van de oude kern (Lamoraalweg), aan de westzijde is het Graaf Dirkplein gebouwd en ten noordoosten van de Slotruïnes de wijken Slot I en II.

5.3.3 Het buurtschap Rinnegom
Het buurtschap Rinnegom kent al een zeer lange bebouwingsgeschiedenis, al kort na de stichting van de abdij in de tiende eeuw wordt het al vermeld als nederzetting. Er is altijd sprake geweest van verspreide (lint-)bebouwing langs de Herenweg met een overwegend agrarisch karakter.
In de achttiende eeuw kwamen hier ten westen van de Herenweg nog de blekerijen bij, deze verdwenen echter weer in de negentiende eeuw, en hiervan resteren nu nog slechts de bleekvelden.
Grootschalige bebouwingsuitbreiding in de negentiende en twintigste eeuw heeft Rinnegom niet gekend, wel is er sprake van enige verdichting en vernieuwing van de bebouwing langs de Herenweg.

5.3.4 Het buurtschap Wimmenum
Het tot 1859 zelfstandige Wimmenum dateert eveneens uit de tiende eeuw, maar ook hier beperkte de bebouwing zich tot verspreide agrarische bedrijven langs de Herenweg, Nattelaan (=Driehuizerweg), Kleverlaan, een situatie die gedurende de MIP-periode ook niet daadwerkelijk gewijzigd is (ook enige verdichting en vernieuwing als in Rinnegom).
Wel bezat Wimmenum een eigen schulpstet aan de Schulpvaart. Pas na 1945 hebben er grote veranderingen plaatsgevonden en zijn er campings en bungalowparken aan de zuidzijde van het buurtschap verrezen.

5.3.5 Het buitengebied
Het buitengebied kan worden opgedeeld in duingebied en polderland. In het duingebied is geen sprake van een duidelijke nederzettingsstructuur, met een enkel jacht(opzieners)huis, verspreid over het terrein.
Gedurende de MIP-periode werden in het poldergebied vele grote stolpboerderijen gebouwd. Er is hier dus sprake van verspreide agrarische bebouwing. Het enige verschil met de vroegere voorlopers is dat de bebouwing uit de MIP-periode veelal aan of bij doorgaande wegen (Hoeverweg) te vinden is, terwijl de bebouwing voorheen veel meer rond de waterwegen in de polder geconcentreerd was. Dit als gevolg van de wijziging van de transportmogelijkheden van produkten.
Na 1945 is er weinig veranderd in het polderlandschap.

6. Bebouwingskarakteristiek

6.1 Algemeen

Uit hoofdstuk 5 blijkt dat de bebouwing in de gemeente Egmond aan Zee gedurende de MIP-periode voornamelijk gerelateerd is aan een tweetal economische pijlers, te weten de visserij en het toerisme, met daarnaast nog een specifiek bebouwingstype als koloniehuizen. De bebouwing in de gemeente Egmond-Binnen – in de kernen maar nog meer in het buitengebied – heeft een agrarisch karakter, met daarnaast kenmerkende dorpsbebouwing (kerken, scholen, raadhuis).

6.2 De gemeente Egmond aan Zee

Het meest karakteristieke bebouwingstype van Egmond aan Zee is het vissershuisje. Van dit type, bestaande uit een bouwlichaam op rechthoekig grondplan, één bouwlaag onder zadeldak, al dan niet in rij aan elkaar gekoppeld, resteren nog enkele redelijk gave exemplaren (Zuiderstraat bij 5, Schoolstraat, Visserstraat 3). In de meeste gevallen is het meest karakteristieke element, namelijk het ontbreken van een voordeur aan de straatzijde (alleen op het binnenplaatsje was een toegangsdeur), verdwenen en is later een voordeur aangebracht. Van de met de visserij samenhangende industrie resteert nog een voorbeeld uit de MIP-periode, de rokerij aan de Sportlaan. Indirect verbonden met de visserij is het tehuis voor oud-zeelieden aan de Voorstraat, de Prins Hendrikstichting. Dit gebouw uit de dertiger jaren van deze eeuw is in feite het derde oud-zeeliedenhuis in de gemeente. De eerste Prins Hendrikstichting uit 1874 bevond zich meer naar het westen aan de overzijde van de Voorstraat, terwijl rond de eeuwwisseling in verband met overbezetting een nieuw gebouw op het terrein van de huidige Prins Hendrikstichting, maar meer aan de weg gelegen, opgetrokken werd. De twee oude tehuizen zijn verdwenen en de huidige Prins Hendrikstichting fungeert als algemeen bejaardentehuis. Vermeld dient nog te worden het vissersmonument aan de Voorweg, opgericht ter nagedachtenis aan de in de Eerste Wereldoorlog omgekomen vissers. Indirect met de visserij en direct met de kustbewaking verbonden zijn de vuurtorens waarvan nu alleen nog de Jan van Speyk resteert. In de Marinestraat staat een dubbel woonhuis voor het vuurtorenpersoneel.

Het toerisme, opkomend na 1900 uitte zich in bebouwing langs de boulevard (villa's/zomerhuizen en horecagelegenheden). Van de pensions resteert nog een voorbeeld in Voorstraat 119.
Egmond aan Zee kende en kent een grote Oud-Katholieke geloofsgemeenschap welke haar thuishaven heeft in de in stucadoorsgotiek gebouwde Agneskerk aan de Voorstraat.

Een verhaal apart zijn de koloniehuizen welke tussen 1905 en 1940 in Egmond aan Zee gebouwd zijn. Deze werden ten noorden en zuiden van het toenmalige dorp in de duinen gebouwd voor de 'bleekneusjes' uit de steden, maar hebben na 1970 een andere functie gekregen (appartementenhotels, gemeentehuis of leefgemeenschap). Voorbeelden hiervan zijn Dr. Wiardi Beckmanlaan 4, Zwartendijk 1 en Trompenbergstraat 3.

Langs de Voorstraat zijn tussen het busstation en de Kerkstraat enkele grotere panden (herenhuizen) gebouwd met twee bouwlagen onder diverse dakvormen. Buiten de MIP-periode vallend maar zeker wel het

noemen waard zijn de na de oorlog gebouwde wijken met ééngezinswoningen (rijtjes onder één kap). Een vroeg voorbeeld hiervan is te vinden in de Prins Hendrikstraat 43-49 en voorts in de wijk ten zuiden van de Zeeweg. Het bijzondere aspect van deze woningen ligt in de functie van de in de achtertuinen gebouwde stenen schuurtjes (één bouwlaag, in rijtjes van twee of meer onder zadeldak), welke echter zelden als schuur gebruikt worden, maar voornamelijk als zomerhuisjes verhuurd worden. De rijtjes zomerhuizen vormen zo als het ware een straat in een straat.

6.3 De gemeente Egmond-Binnen

6.3.1 Het dorp Egmond-Binnen
De meest belangrijke bebouwing uit de MIP-periode is natuurlijk het abdijcomplex dat in traditionalistische stijl in de periode 1933-1950 gebouwd werd door A.J. Kropholler en R. van Seumeren, even ten zuiden van de plek waar de oude abdij gestaan had. De overige bebouwing bestond deels uit stolpboerderijen, bijvoorbeeld Boonakkersteeg 9, deels uit rentenierswoningen, bijvoorbeeld Herenweg 70, en deels uit kleine woonhuizen op rechthoekig grondplan met een bouwlaag onder zadel- of mansardedak. Van complexmatige bebouwing is slechts sprake langs de Vennewatersweg waar in 1919 door een woningbouwvereniging een zestal woningen werd neergezet (twee onder één kap, een bouwlaag met schilddak).

6.3.2 Het dorp Egmond aan den Hoef
Een nog immer beeldbepalende factor in de kern van Egmond aan den Hoef is de open plek van de slotruïne en de omgrachting.
De bebouwing in Egmond aan den Hoef beperkte zich in ca 1850 wat de woonhuizen betreft tot eenvoudige panden met een bouwlaag onder zadeldak (bijvoorbeeld Schoolstraat), en enkele stolpboerderijen (bijv. Julianaweg 15). Rond de eeuwwisseling wordt het dorp het centrum van een kunstenaarskolonie, voornamelijk uit Amerika afkomstig. Dit heeft zijn weerslag op de bebouwing in het aanbrengen van grote atelierramen op het noorden (bijv. Julianaweg 23-25).

De opkomst van de bloembollenteelt valt af te leiden uit een tweetal bollenschuren uit de dertiger jaren, waaronder een zeer grote bakstenen schuur op rechthoekig grondplan, twee bouwlagen onder plat dak (Herenweg 241). Voorts zijn de gebruikelijke bouwtypen met centrumfunctie in Egmond aan den Hoef vertegenwoordigd, zoals kerk en school (Herenweg).

6.3.3 Het buurtschap Rinnegom
Het buurtschap Rinnegom kent een verspreide agrarische (lint-)bebouwing langs de Herenweg bestaande uit stolp-boerderijen en woningen met bollenschuren, alsmede enige rentenierswoningen. Een uitzondering op deze bebouwing vormt de villa Koningshof, gelegen aan de Weg naar de Bleek, die vanwege zijn proporties en rijke detaillering opvalt in dit landelijke gebied.

6.3.4 Het buurtschap Wimmenum
De geringe hoeveelheid bebouwing heeft een agrarisch karakter en bestaat uit stolpboerderijen (Herenweg en Kleverlaan) en een rentenierswoning.

6.3.5 Het buitengebied

Het buitengebied omvat het duinterrein aan de westzijde van de gemeente, overgaand in het strandwalgebied en het polderland in het oosten.

In de duinen bevindt zich nauwelijks bebouwing, slechts een enkele duinopzichterswoning van eenvoudige signatuur is hier gebouwd. Wel werd in ca 1880 in het zuiden van de gemeente in opdracht van koning Willem III een jachtverblijf gebouwd (Vogelwater aan de Staringweg).

De verspreide bebouwing in het poldergebied omvat voornamelijk grote veeteeltboerderijen, waarvan een groot deel in stolpvorm gebouwd is, al dan niet omgeven door boomsingels. Deze boerderijen liggen met name langs de belangrijkste verbindingswegen (Hoeverweg en Egmondermeer) en vormen een sterk beeldbepalend element in het vlakke polderland. Voorbeelden van dergelijke boerderijen zijn Bonné Hoeve, Egmondermeer 10 en Hagenooi, Egmondermeer 4. De overige bebouwing bestaat uit militaire verdedigingswerken uit de Tweede Wereldoorlog (zie hoofdstuk 4.5.) en een tweetal electrische hulpgemalen in de Bosmolenpolder.

Op de strandwal langs de Herenweg liggen twee nonnenkloosters uit de jaren 1930-1940, te weten Karmel en St. Lioba.

Verantwoording inventarisatie

De bebouwing uit de MIP-periode in de gemeente Egmond is geïnventariseerd mede aan de hand van de inventarisatie van cultuurhistorische objecten door Anita van Breugel, zoals deze in 1989 in opdracht van de gemeente Egmond heeft plaatsgevonden. Binnen de bebouwing is gekeken naar gaafheid, detaillering en naar de lokaalhistorische waarde.
Er is tevens getracht een overzicht te geven van de verschillende typen gebouwen zoals deze verspreid in de gemeente voorkomen, bijvoorbeeld stolpboerderijen, bollenschuren, rentenierswoningen en vissershuisjes. Met name het aantal rentenierswoningen is goed vertegenwoordigd gezien het relatief grote aantal (redelijk) gaaf bewaarde exemplaren. Daarnaast komt het verschil in karakter van de kernen in de inventarisatie naar voren, zoals Egmond aan Zee als vissersdorp en later badplaats en Egmond-Binnen als geestelijk centrum.
Bijzondere objecten als kerken, koloniehuizen, scholen zijn ruimer geïnventariseerd vanuit het oogpunt van hun specifieke functionele waarde.

Gezien de beperkte schaal en het versnipperde karakter van de uitbreidingen gedurende de MIP-periode is inventarisatie op basis van een stedebouwkundige typologie voor de gemeente Egmond niet noodzakelijk gebleken.

Geraadpleegde werken

Aa, A.J. van der, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, Gorinchem 1839-1851.

Beekman, Dom H., O.S.B., *Tien eeuwen Egmond*, Heemstede 1950.

Beins, K.H., *Bleekneusjes in Egmond*, Amsterdam 1986.

Beschrijving van het nieuwe tehuis voor behoeftige oude zeelieden der Prins Hendrik Stichting te Egmond aan Zee; architect Corn. Elffers B.N.A., in *Bouwkundig Weekblad Architectura*, jrg. 58 (1937), blz. 421-428.

Blom, T., *Het lijkt zo lang*, Schoorl 1986.

Blom-Blokland, M. e.a., *Als de kerk kon spreken... 1886-1986: een eeuw oud-katholieke kerk aan de Voorstraat te Egmond*, Egmond aan Zee 1986.

De bodem van Noord-Holland, uitgave van de Stichting voor bodemkartering, Wageningen 1974.

Breugel, A. van, *Cultuurhistorisch inventarisatieproject Egmond*, Egmond 1989.

Bruinvis, C.W., *Wandeling door Alkmaar, Heiloo, Egmond, Bergen en Schoorl*, Alkmaar 1911.

Databank bevolkingsgegevens, Instituut voor sociale geografie van de Universiteit van Amsterdam.

Don, P., *Kunstreisboek Noord-Holland*, Zeist 1987.

De Egmondsche Bad-Bode, Heruitgave van ..., samengesteld door J. Stam, IJmuiden 1988.

Kok, J., *Stoomtrams rond Alkmaar, Schoorl 1981.*

Konijn, E., Oude Ansichten van De Egmonden, Schoorl 1972.

Landschapsonderzoek Noord-Holland, regio E, Noord-Kennemerland, uitgevoerd door Buro Maas te Zeist in opdracht van de Dienst Ruimte en Groen (voorheen Provinciale Planologische Dienst) van de provincie Noord-Holland, 1986.

Lannoy, K. en B. Denneboom, red., *Derper-Hoever-Binder, over geschiedenis en volksleven van de Drie Egmonden*, 's-Gravenhage 1969.

Molenaar, N., De Prins Hendrik Stichting te Egmond aan Zee; architekt B.N.A. Cornelis Elffers, in *Het R.K. Bouwblad*, jrg. 9 (1938), blz. 177-180.

Wortel, T.P.H., *Van vissersdorp tot badplaats*, Egmond 1947.

Tabel

Per 31 december 1988 bedroeg het aantal inwoners van de gemeente Egmond 11.163.

Bevolkingsgegevens gemeente Egmond.

Jaartal	Egmond aan Zee	Egmond-Binnen	Wimmenum
1851	1495	982	119
1860	1720	1206	
1870	1850	1213	
1875	1917	1240	
1880	2023	1342	
1890	2287	1396	
1900	2578	1546	
1910	2865	1784	
1920	3110	2110	
1925	3096	2252	
1930	2891	2387	
1940	3189	2664	

Bron:
Databank bevolkingsgegevens, Instituut voor sociale geografie Universiteit van Amsterdam.

Herkomst afbeeldingen

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland; Provinciale Planologische Dienst Noord-Holland, 1988; intekening door auteur.
2. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen; *Militaire Kaart* nr. 19 Alkmaar, verkend in 1858, gegraveerd topografisch bureau 1864.
3a. Gemeente Egmond aan Zee 1866; Kuyper, J., *Gemeente-atlas van de provincie Noord-Holland 1869*, Groningen 1984.
3b. Gemeente Egmond-Binnen 1866; Kuyper, J., *Gemeente-atlas van de provincie Noord-Holland 1869*, Groningen 1984.
4. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen 1914; topografische kaart nr. 19 W, Alkmaar W., herzien tot 1895, gedeeltelijk herzien tot 1914, uitgave 1915.
5. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen 1943; Amerikaanse stafkaart, A.M.S. M 831, sheet 338 Alkmaar en sheet 344 Castricum, herzien tot 1942, gedeeltelijk herzien tot 1943, uitgave 1943.
6. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen 1946; topo-grafische kaart nr. 19 A, Bergen en nr. 19 C, Castricum, verkend in 1939, gedeeltelijk herzien in 1946, uitgave 1950.
7. Gemeente Egmond 1983; topografische kaart nr. 19 A, Bergen en nr. 19 C Castricum, uitgave 1983; intekening door auteur.
8. Gemeente Egmond, bebouwingsuitbreiding na 1945, intekening door auteur op achtergrond nr. 7.
9. Ontwikkeling gemeentegrenzen 1850-1990 gemeente Egmond, tekening auteur 1990.
10. Bodemgesteldheid gemeente Egmond, tekening auteur 1990.
11. Waterhuishouding gemeente Egmond, tekening auteur 1990.
12. Infrastructuur, tekening auteur 1990.
13. Plattegrond Egmond aan Zee, Falkplan-Suurland 1984.
14. Plattegrond Egmond aan den Hoef, Falkplan-Suurland 1984.
15. Plattegrond Egmond-Binnen, Falkplan-Suurland 1984.

1. MIP-inventarisatiegebieden Noord-Holland

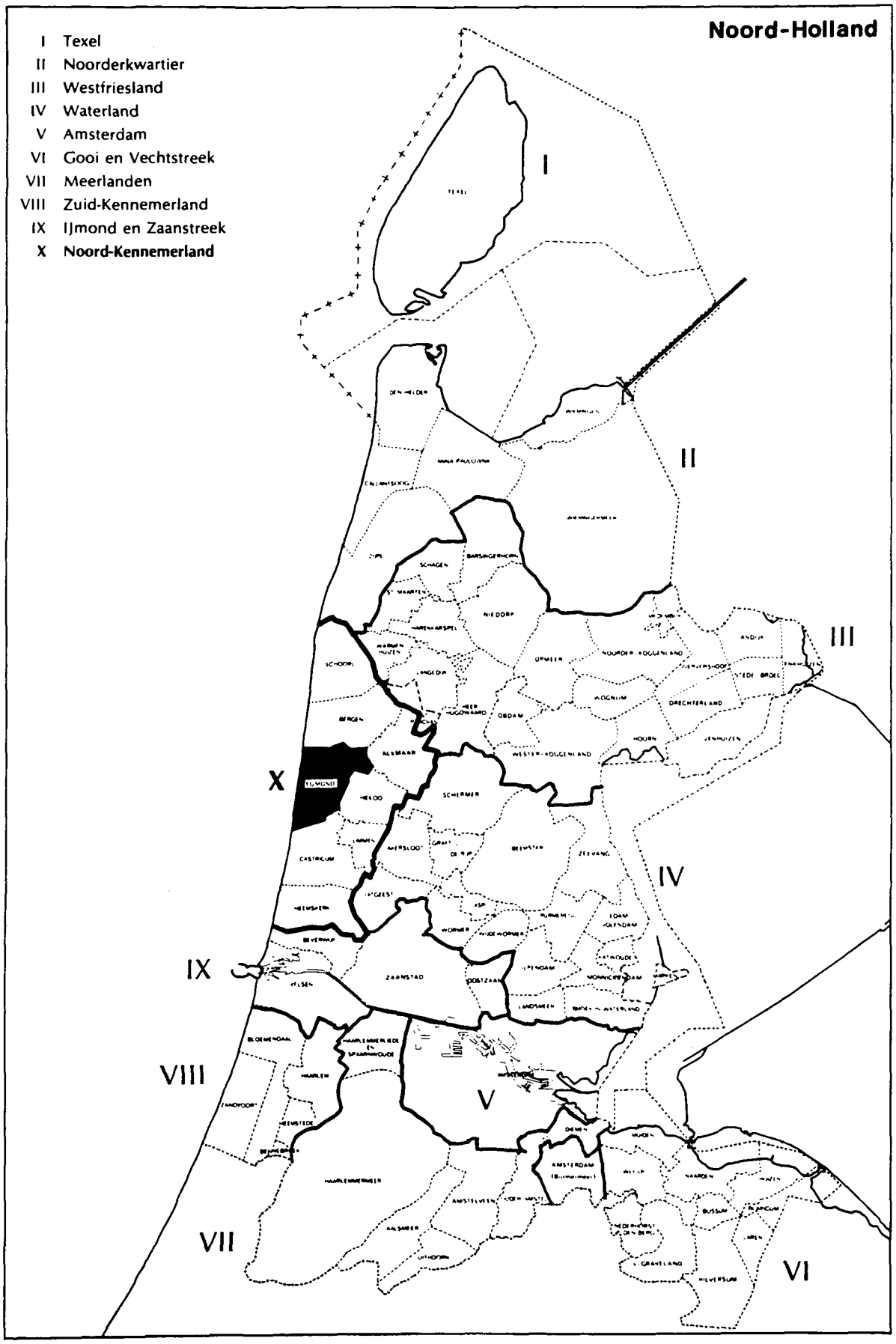

2. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen ca. 1858

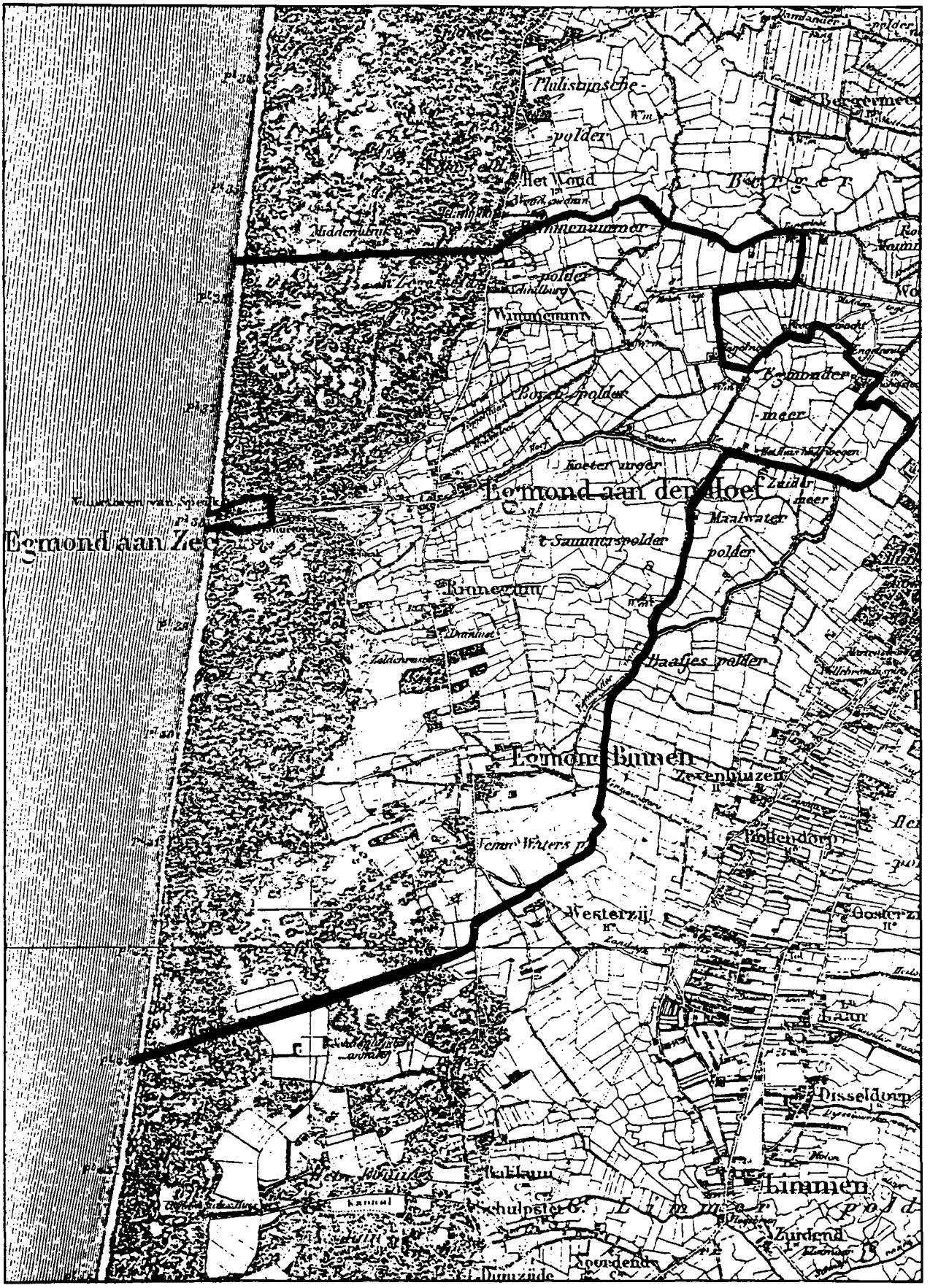

3a. Gemeente Egmond aan Zee, 1866

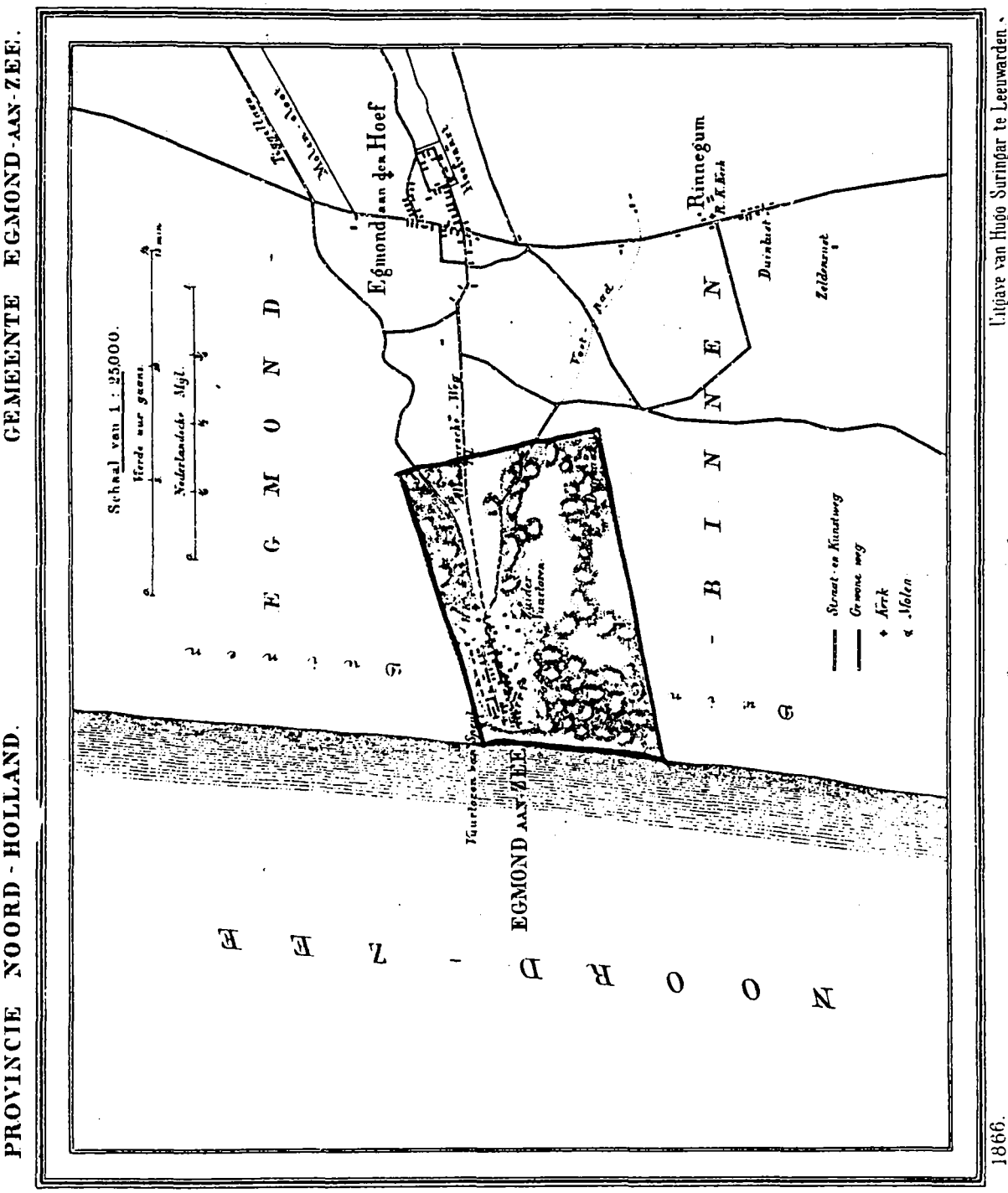

3b. Gemeente Egmond-Binnen, 1866

PROVINCIE NOORD-HOLLAND. GEMEENTE EGMOND-BINNEN.

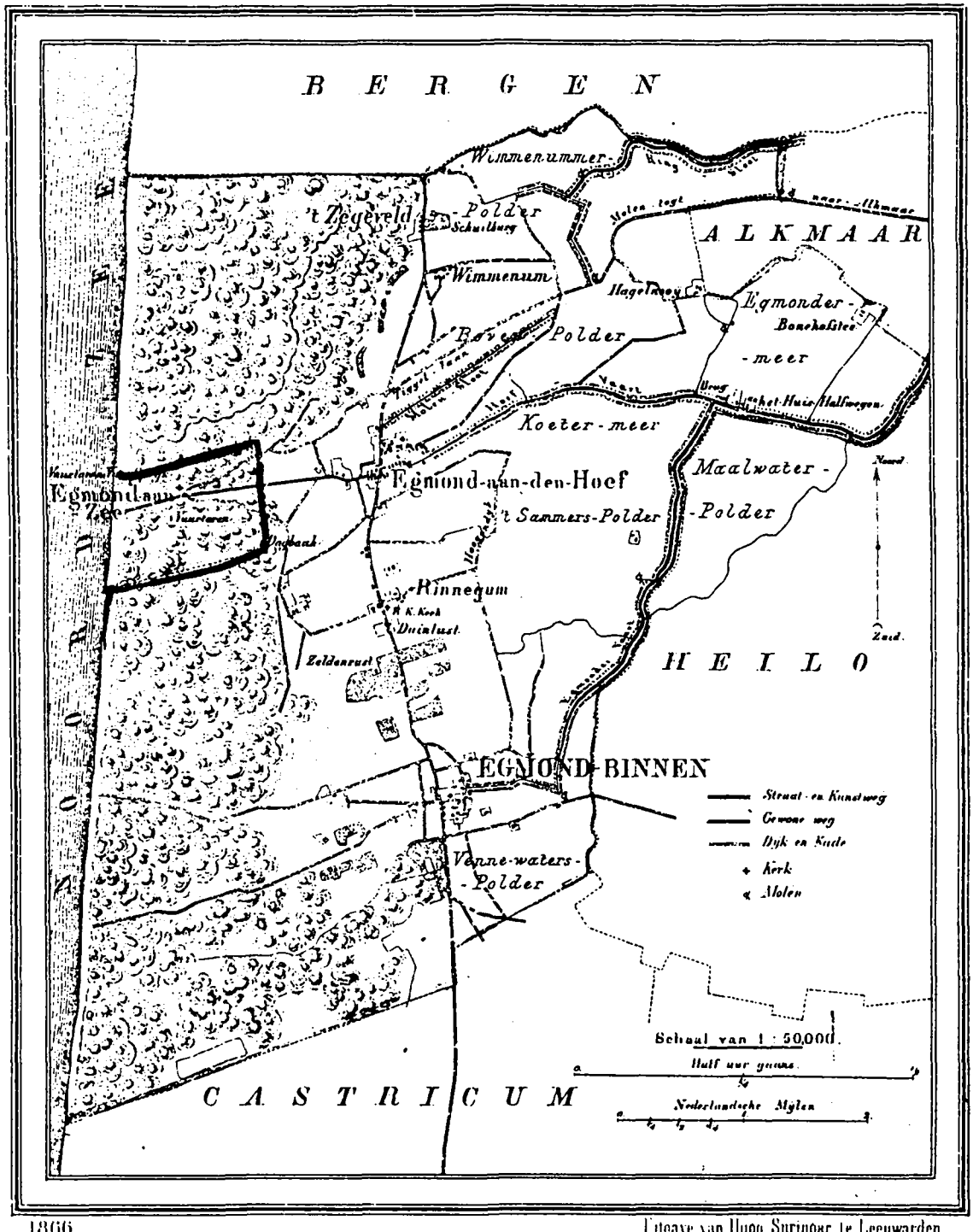

1866. Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

2992 Bunders. 1150 Inwoners.

4. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen, ca. 1914

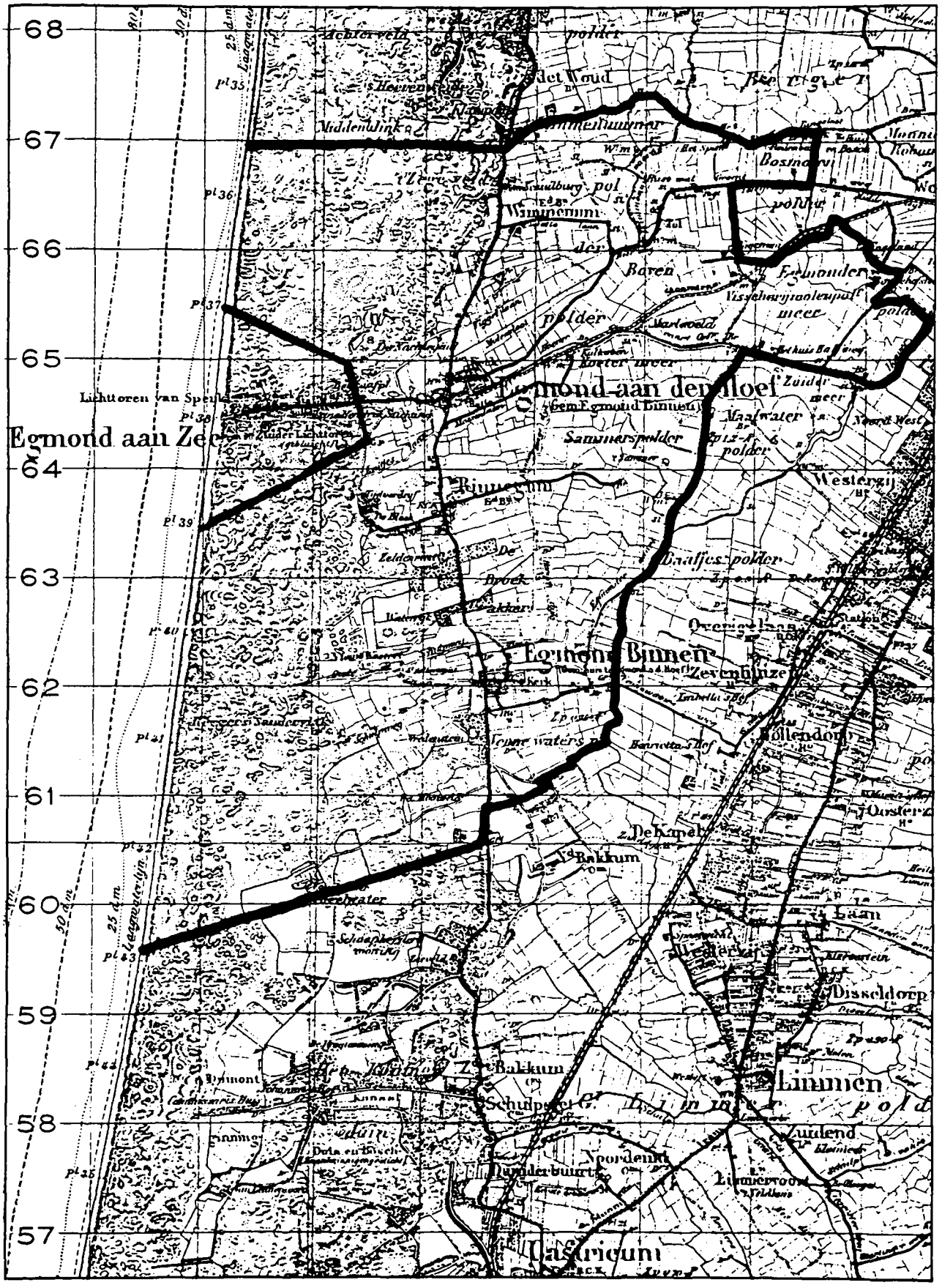

5. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen, 1943

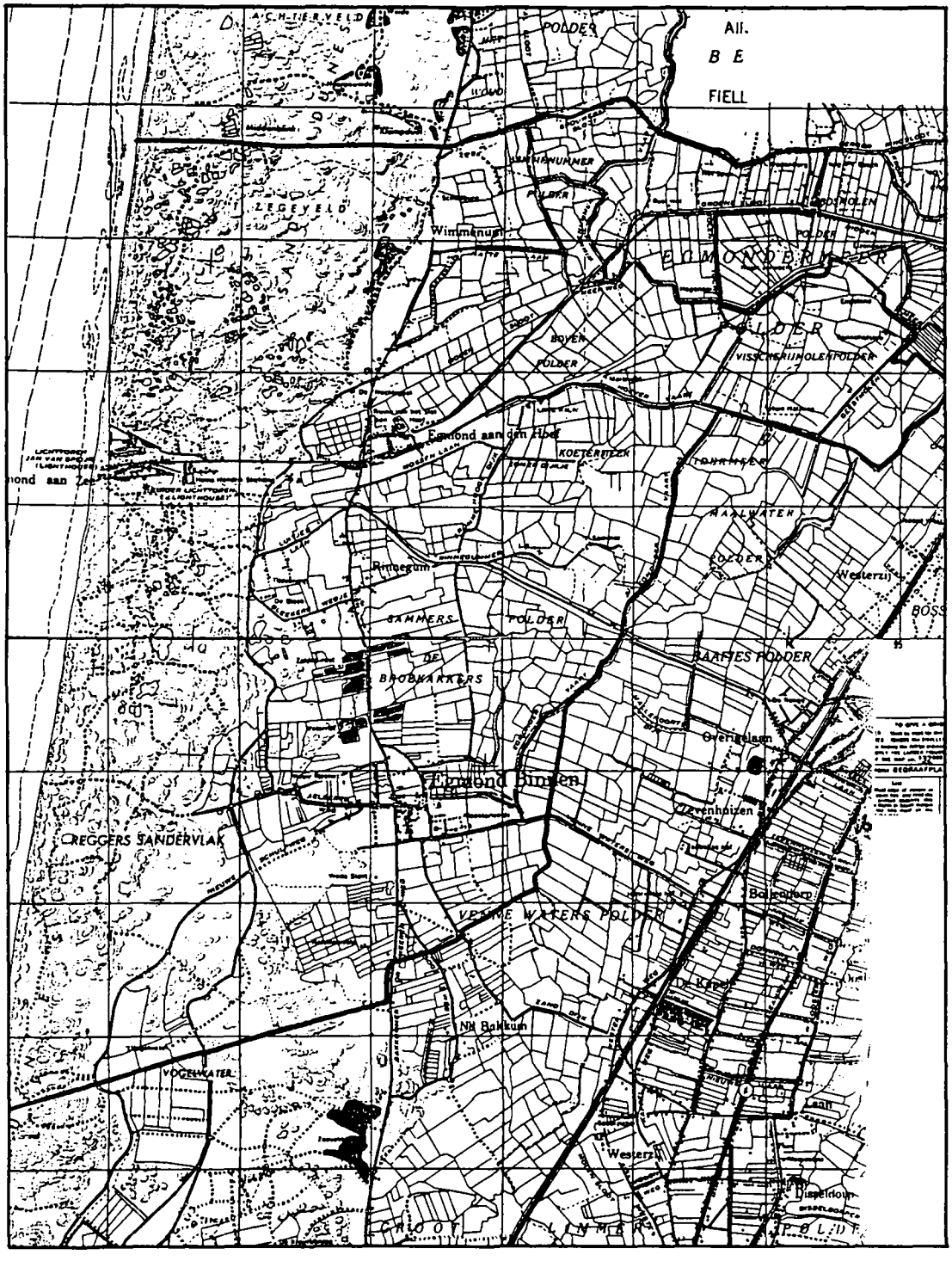

6. Gemeenten Egmond aan Zee en Egmond-Binnen, 1946

7. Gemeente Egmond 1983

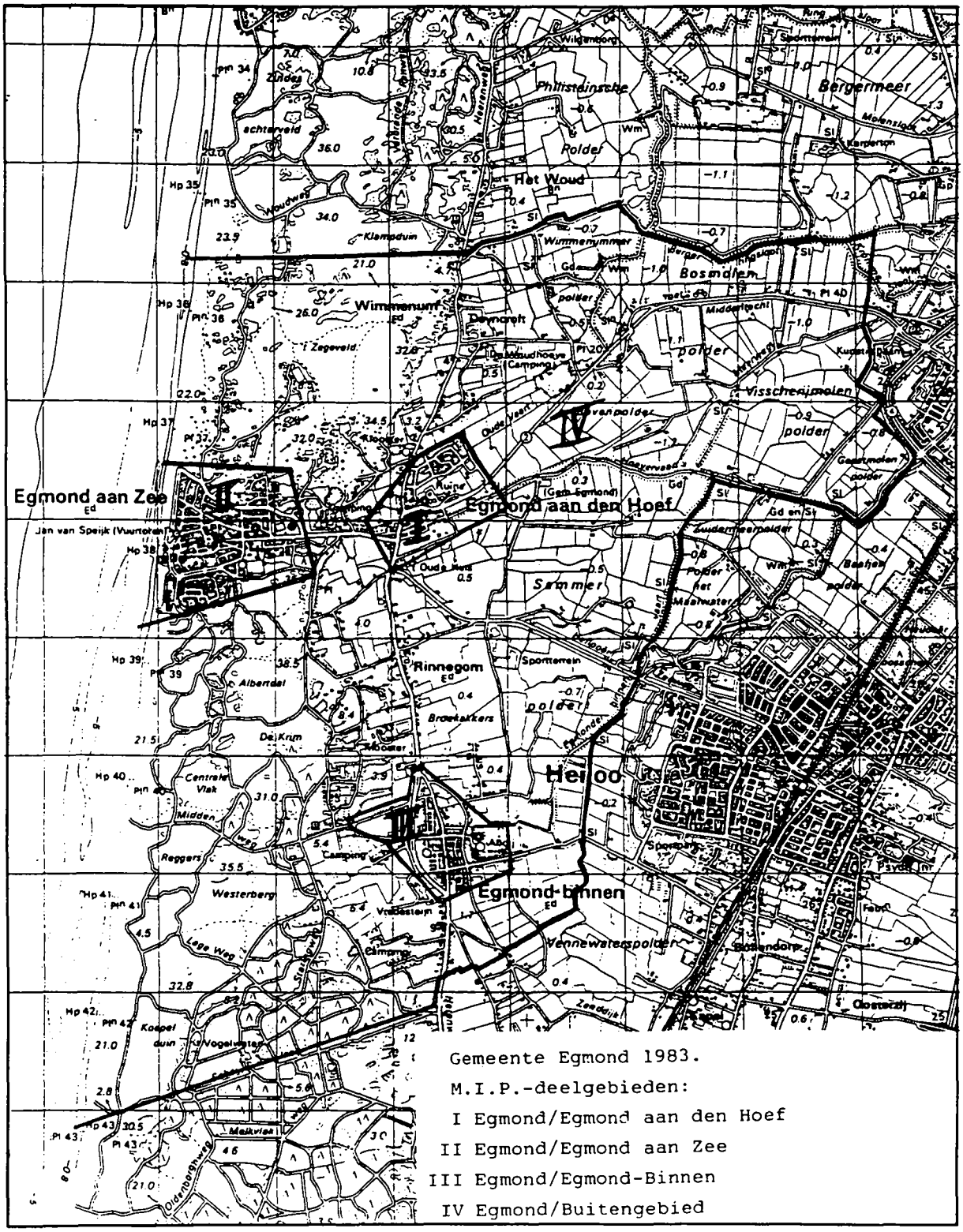

8. Gemeente Egmond, bebouwingsuitbreiding na 1945

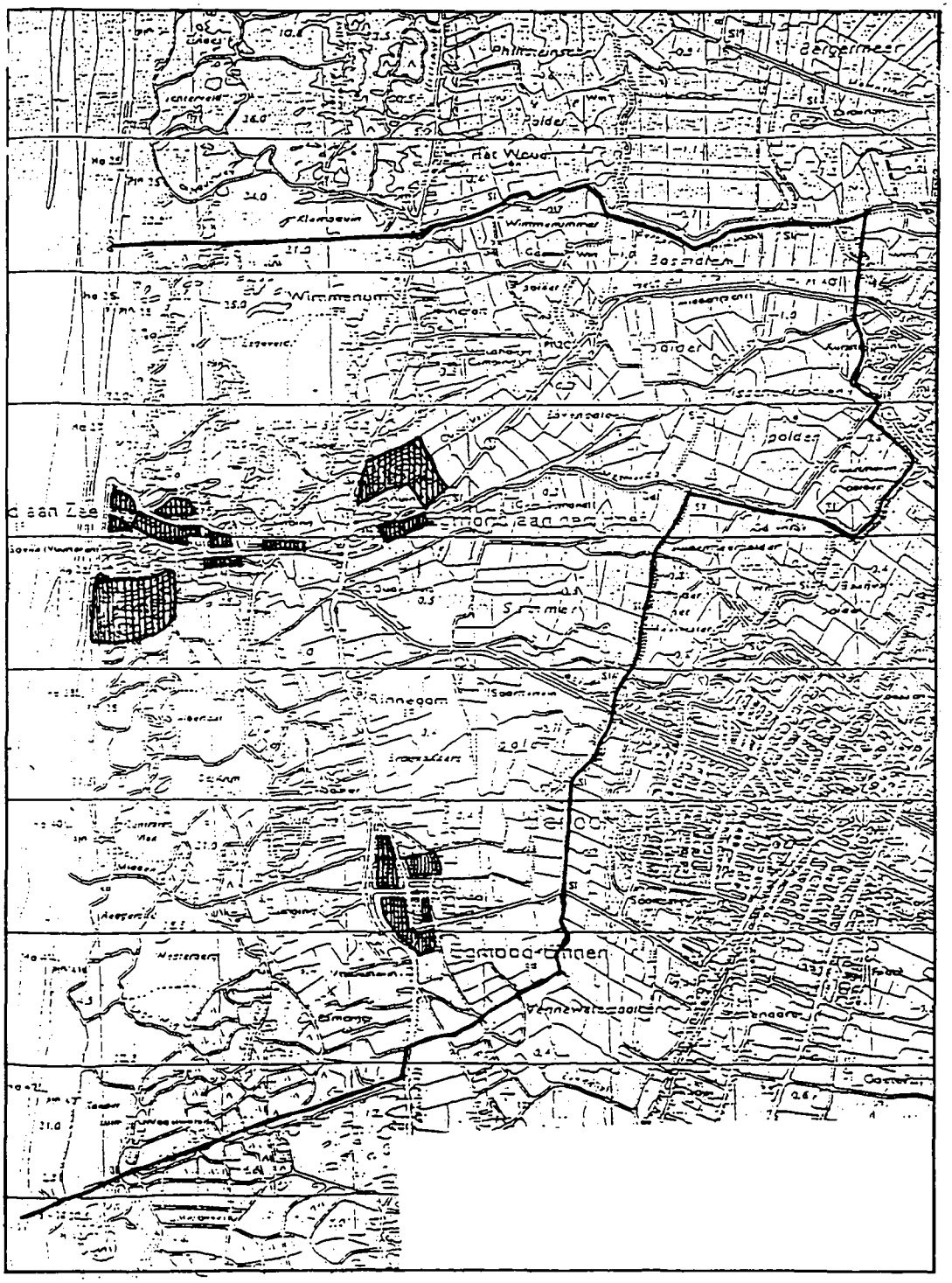

9. Gemeentegrens 1850-heden

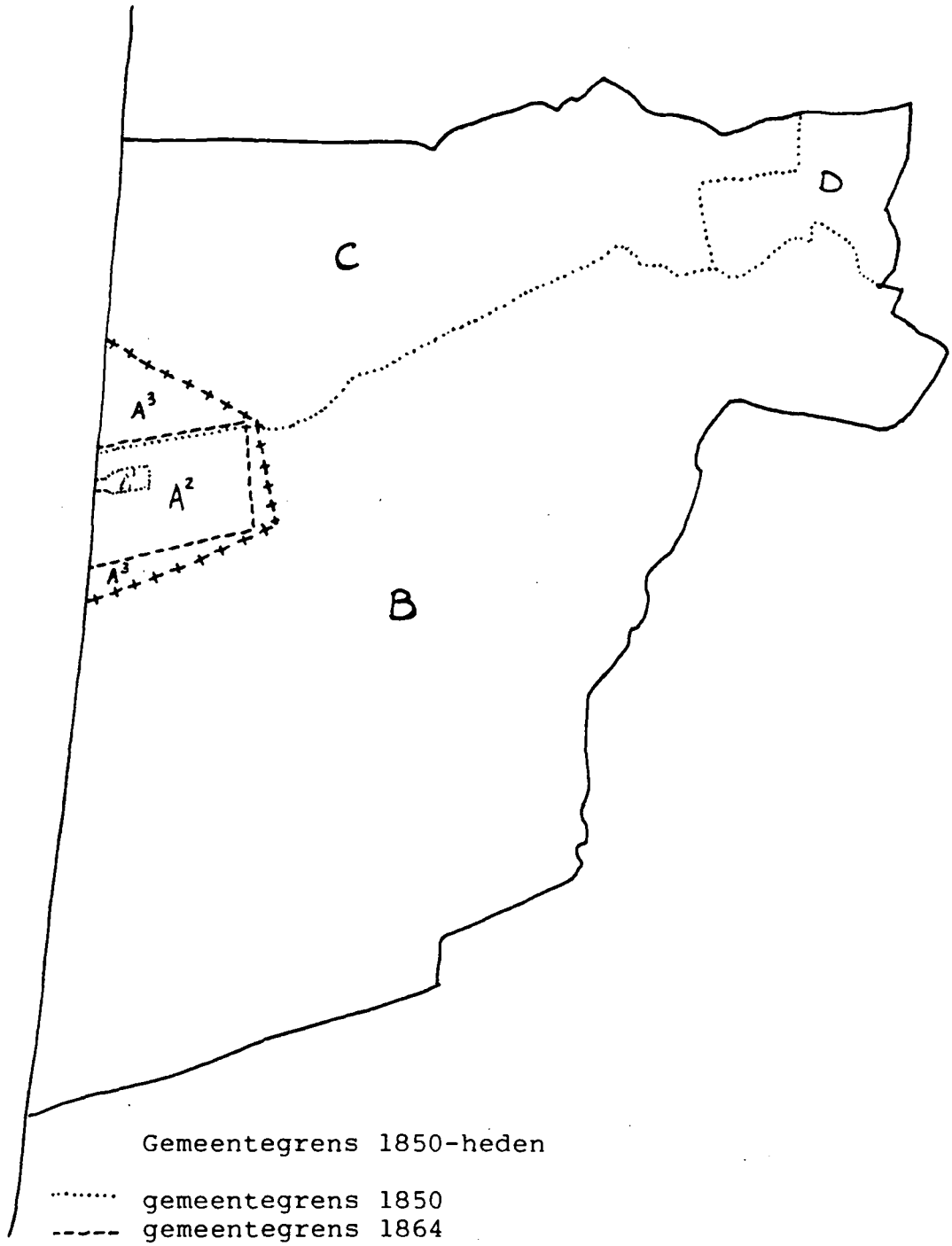

Gemeentegrens 1850-heden

gemeentegrens 1850
gemeentegrens 1864
gemeentegrens 1903
gemeentegrens 1990

A 1 ha/m² gemeente Egmond aan Zee (tot 1972, daarna Egmond)
B gemeente Egmond-Binnen (tot 1972, daarna Egmond)
C gemeente Wimmenum (tot 1857, daarna opgeheven)
D gemeente Alkmaar (tot 1972, daarna bij Egmond)

10. Bodemgesteldheid gemeente Egmond

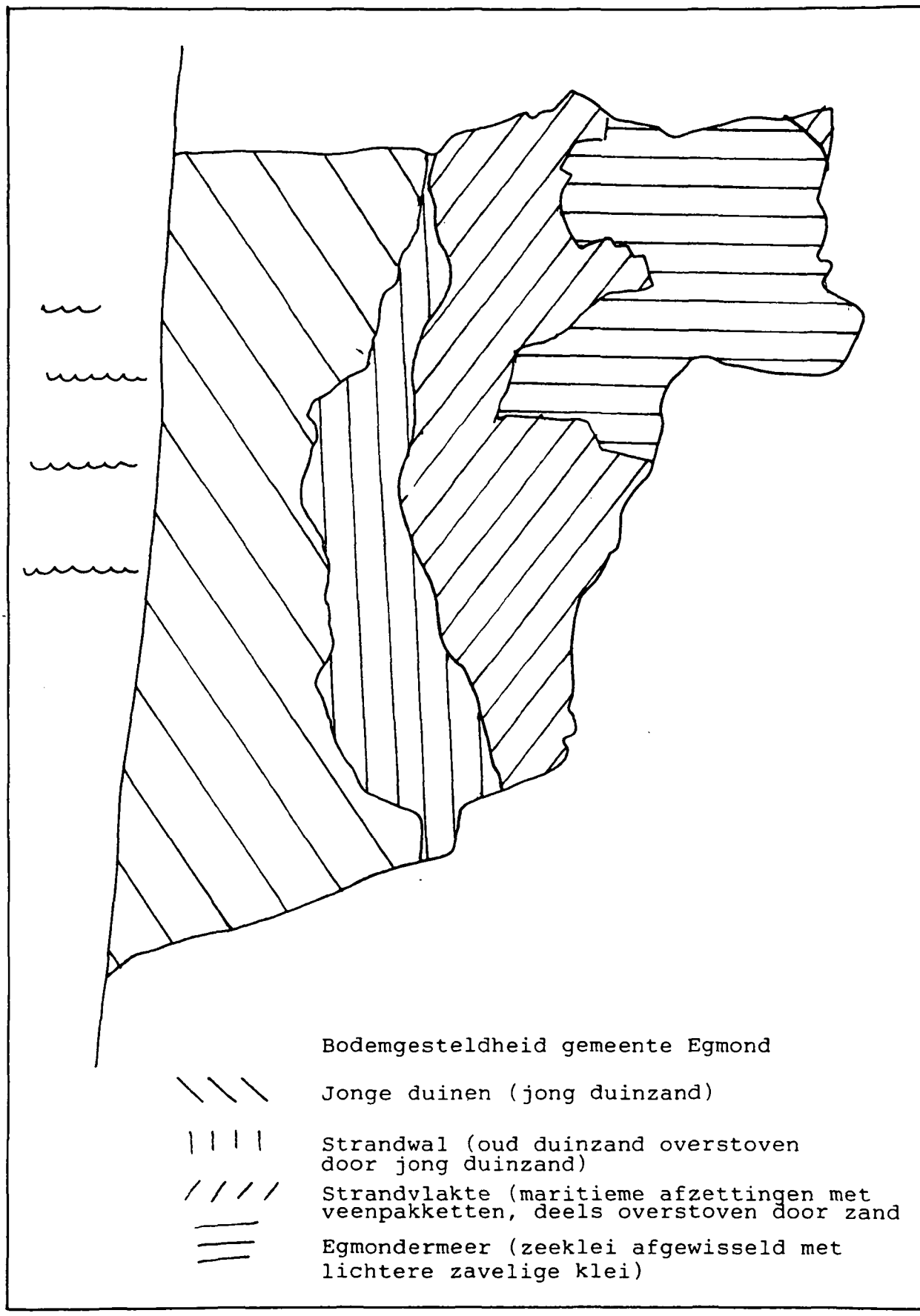

11. Waterhuishouding gemeente Egmond

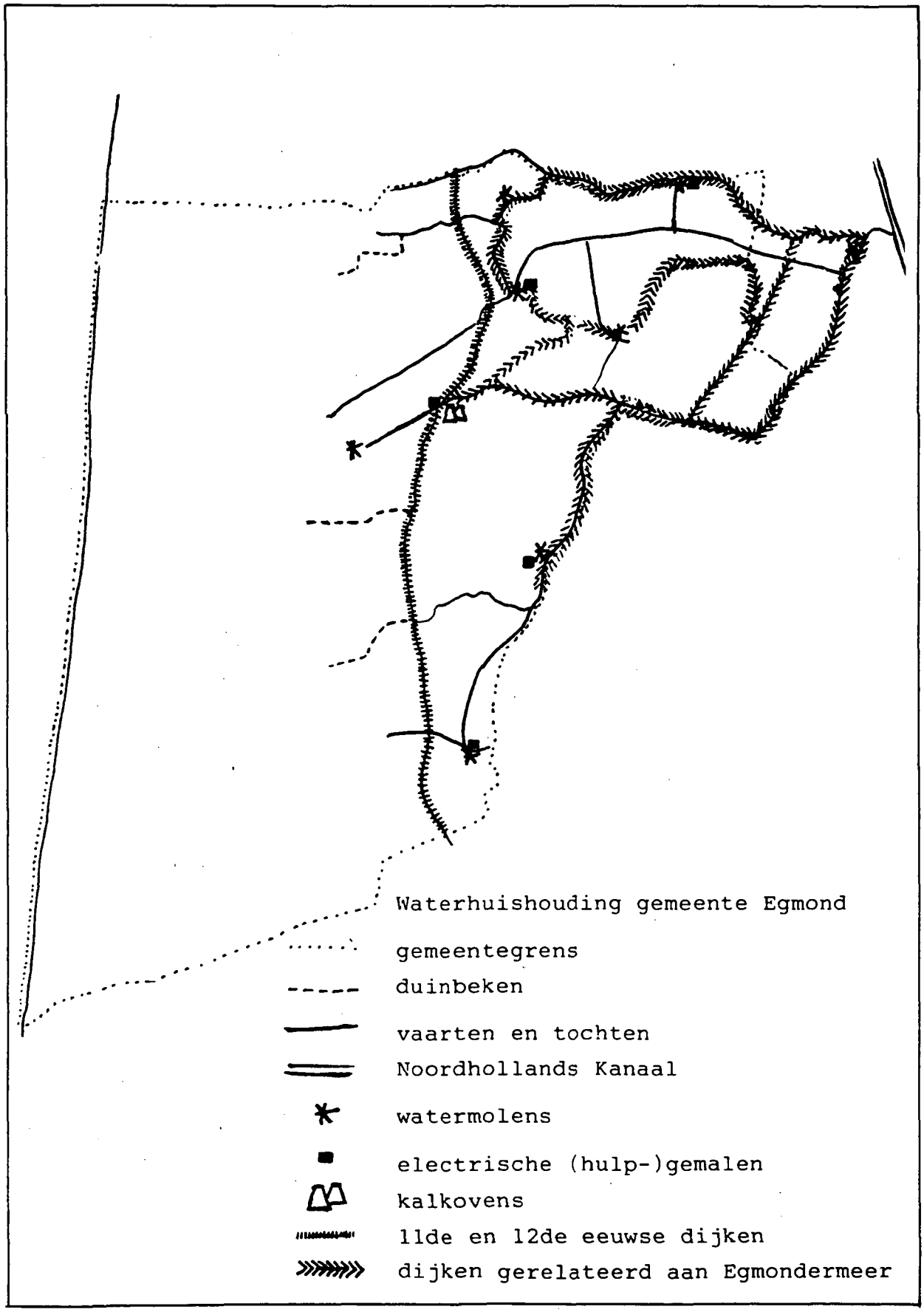

12. Infrastructuur gemeente Egmond

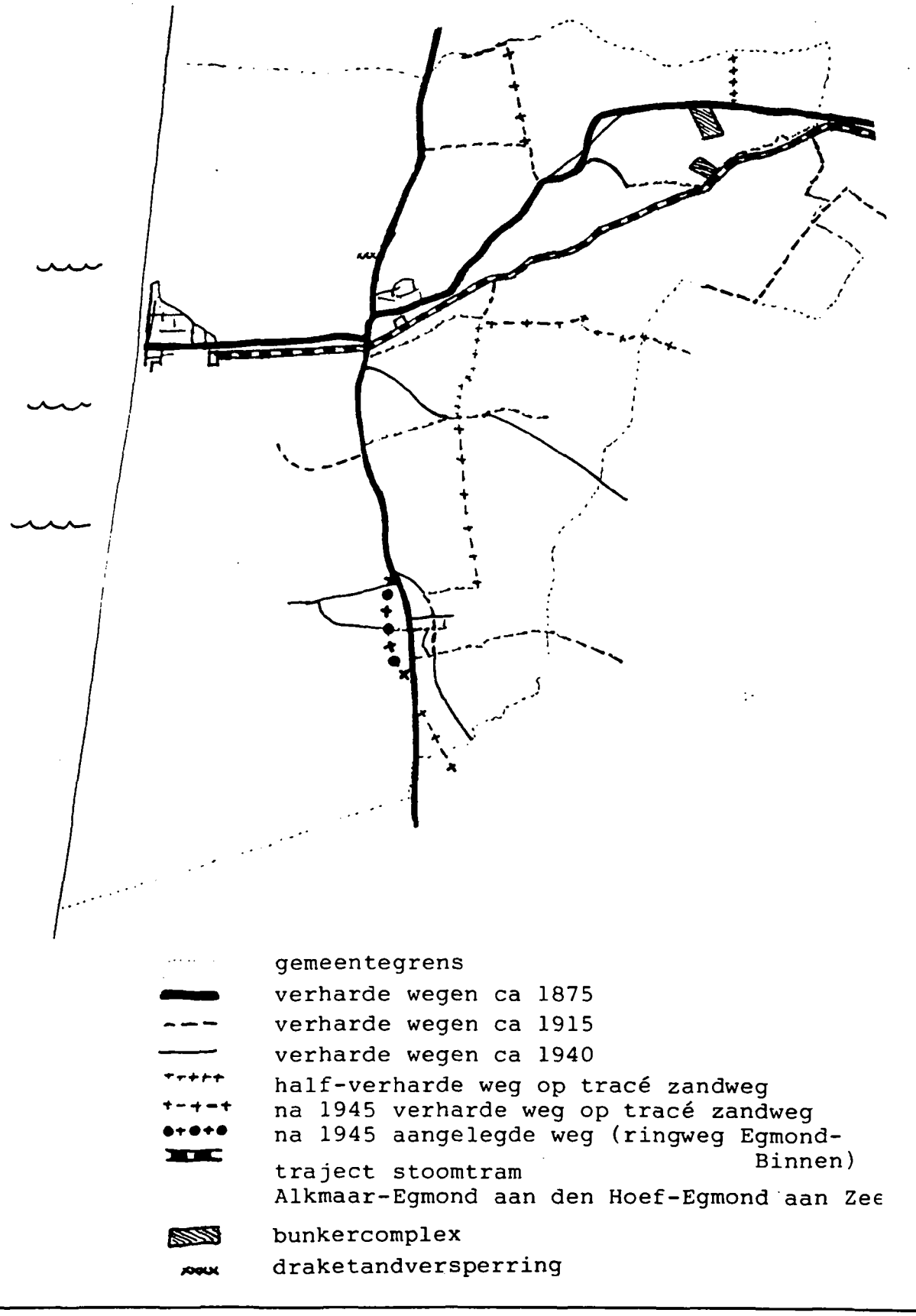

13. Plattegrond Egmond aan Zee

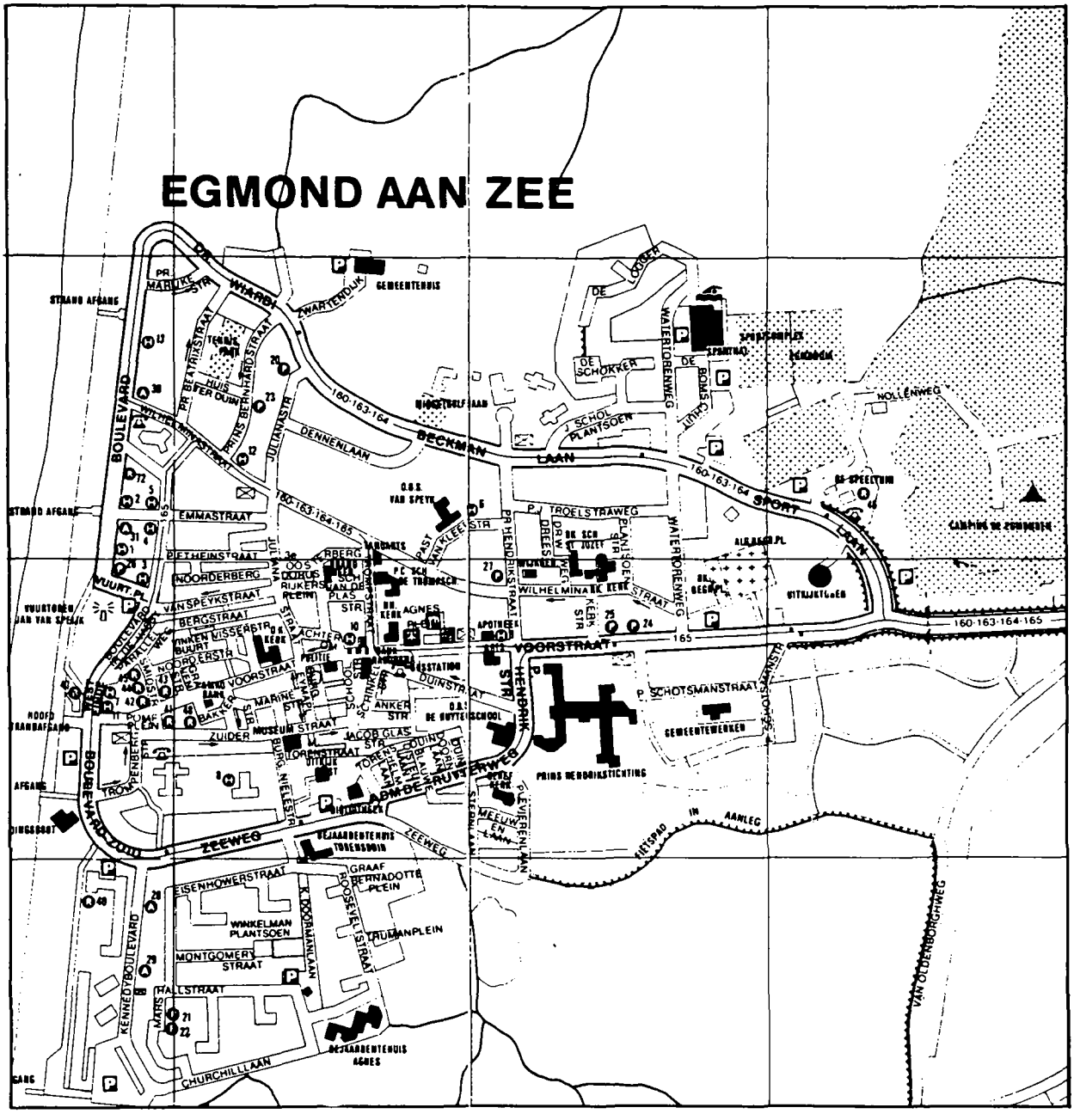

14. Plattegrond Egmond aan den Hoef

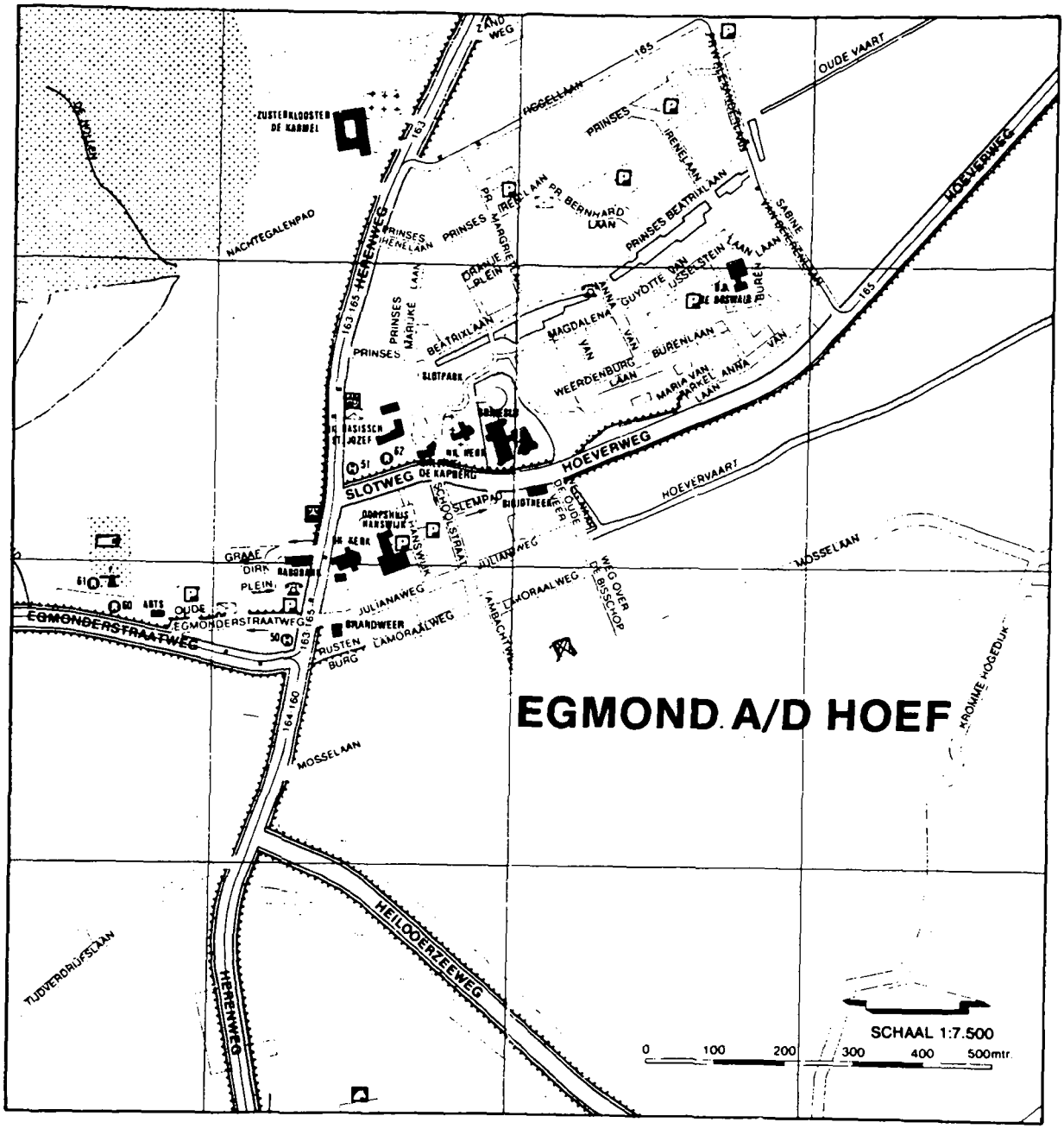

15. Plattegrond Egmond-Binnen

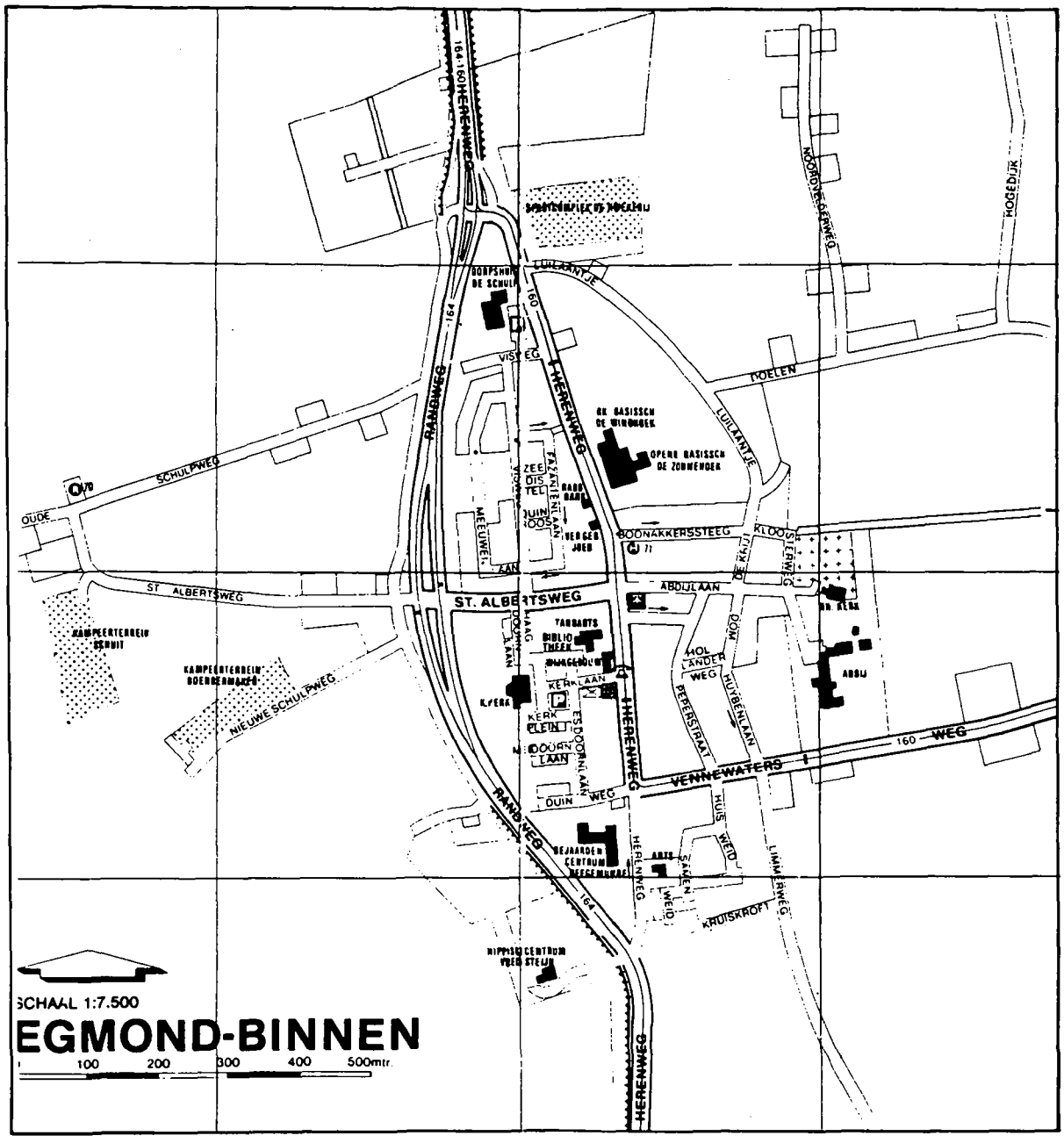

Register

Egmond/Egmond aan den Hoef

051	Egmonderstraatweg 7	Woonhuis	3394
052	Egmonderstraatweg 8	Woonhuis	3395
053	Egmonderstraatweg 10	Burgemeesterswoning	3396
054	Egmonderstraatweg 34	Houtzaagmolen	3397
055	Graaf Dirkplein bij 14	Bollenschuur	3398
056	Herenweg 168	Boerderij	3399
057	Herenweg 171	Rentenierswoning	3400
058	Herenweg 173	Boerderij	3401
059	Herenweg 185	Winkel(woon)huis	3402
060	Herenweg 188	Kerk en pastorie	3403
060A	Herenweg 188	Rooms-Katholieke kerk	3404
060B	Herenweg 188	Pastorie	3405
061	Herenweg 196	Lagere school	3406
062	Herenweg 200	Woonhuis	3407
063	Herenweg 219	Woonhuis	3408
064	Herenweg bij 235	Bollenschuur	3409
065	Herenweg bij 261	Tobroek	3410
066	Herenweg bij 261	Bunker	3411
067	Herenweg bij 262	Boerderij	3412
068	Herenweg 269	Nonnenklooster	3413
069	Herenweg bij 269	Bunker	3414
070	Herenweg bij 271	Draketandversperring	3415
071	Hoeverweg 1	Woonhuis	3416
072	Hoeverweg 3	Boerderij	3417
073	Julianaweg bij 2	Electriciteitshuisje/trafostation	3418
074	Julianaweg 15	Boerderij	3419
075	Julianaweg 23;25	Atelier-woningen	3420
076	Julianaweg 61	Woonhuis	3421
077	Schoolstraat 1, 3	Woonhuizen	3422
078	Schoolstraat 19	Woonhuis	3423
079	Slotweg 5	Woonhuis	3424
080	Slotweg 9	Koetshuis	3425
081	Slotweg 11	Pastorie	3426
082	Slotweg 30	Woonhuis	3427
083	Slotweg 36, 38, 40	Woonhuizen	3428
084	Slotweg 46	Lagere school	3429
085	Slotweg bij 46	Raadhuis	3430

Egmond/Egmond aan Zee

001	Bakkerstraat 10	Woonhuis	3341
002	Dr. Wiardi Beckmanlaan 4	Koloniehuis	3342
002A	Dr. Wiardi Beckmanlaan 4	Koloniehuis	3343
002B	Dr. Wiardi Beckmanlaan 4	Koloniehuis	3344
002C	Dr. Wiardi Beckmanlaan 4	Paviljoenen	3345
003	Dr. Wiardi Beckmanlaan 77	Grenspaal	3346
004	Boulevard	Vuurtoren	3347
005	Boulevard 2	Zomerhuis	3348
006	Boulevard 23	Zomerhuis	3349
007	Boulevard 26	Zomerhuis	3350
008	Burg. Eymaplein	Gedenkbank	3351
009	Prins Hendrikstraat 3	Woonhuis	3352
010	Prins Hendrikstraat 21, 23	Dubbel woonhuis	3353

011	Prins Hendrikstraat 43, 45, 47, 49	(Woonhuizen +) Zomerhuizen	3354
012	Julianastraat 5	Verenigingsgebouw	3355
013	Kerkstraat 2, 4	Woonhuizen	3356
014	Kerkstraat 5	Woonhuis c.q. winkel	3357
015	Kerkstraat 10	Woonhuis	3358
016	Past. van Kleefstraat 19	Lagere school	3359
017	Marinestraat 19, 21	Dubbel woonhuis	3360
018	Nollenweg (bij)	Grenspaal	3361
019	Noorderstraat 1	Woonhuis	3362
020	Noorderstraat 2	Winkel/woonhuis	3363
021	Pompplein (bij)	Waterpomp	3364
022	Schoolstraat 3-9	Visserswoningen	3365
023	Sportlaan 1	Visrokerij	3366
024	Torenstraat 8	Woonhuis	3367
025	Trompenbergstraat 3	Koloniehuis	3368
026	Trompstraat 23	Woonhuis	3369
027	Vissterstraat 3	Visserswoning	3370
028	Voorstraat 4	Monument	3371
029	Voorstraat 41	Tehuis voor oud-zeelieden	3372
030	Voorstraat 45	Woonhuis	3373
031	Voorstraat 46	Lunchroom	3374
032	Voorstraat 47	Koloniehuis/pension	3375
033	Voorstraat 49	Woonhuis	3376
034	Voorstraat 54	Patronaatsgebouw	3377
035	Voorstraat 64	Woonhuis	3378
036	Voorstraat 69	Busstation	3379
037	Voorstraat 90	Horecagebouw	3380
038	Voorstraat 112	Oud-Katholieke kerk	3381
039	Voorstraat 110	Pastorie bij H. Agneskerk	3382
040	Voorstraat 119	Pension	3383
041	Voorstraat 126	Winkelwoonhuis (bakkerij)	3384
042	Voorstraat 129	Woonhuis	3385
043	Watertorenweg	Begraafplaats	3386
044	Wilhelminastraaat 12	Rooms-Katholieke kerk	3387
045	Wilhelminastraat 15, 17, 19	Driedubbel woonhuis	3388
046	Zuiderstraat 5	Woonhuis	3389
047	Zuiderstraat (bij) 5	Visserswoning en opslagplaats	3390
048	Zuiderstraat 7	Gereformeerde kerk	3391
049	Zuiderstraat 25	Kapberg	3392
050	Zwartendijk 1	Koloniehuis	3393

Egmond/Egmond-Binnen

086	Abdijlaan 22	Woonhuis	3431
087	Abdijlaan 26	Abdij	3432
087A	Abdijlaan 26	Kloostergebouw en kapel	3433
087B	Abdijlaan 26	Ingangspartij (kloostermuur/toegangspoort)	3434
087C	Abdijlaan 26	Gastenverblijven	3435
087D	Abdijlaan 26	Abdijkerk	3436
087E	Abdijlaan 26	Kloosterboerderij	3437
087F	Abdijlaan 26	Schuilkelders	3438
087G	Abdijlaan 26	Nachtverblijf (dieren)	3439
087H	Abdijlaan 26	Kippenhokken	3440
087I	Abdijlaan 26	Schuur/stal	3441
087J	Abdijlaan 26	(kaarsenmakerij?)	3442
088	Abdijlaan 37	Schuur	3443
089	Boonakkerssteeg 9	Boerderij	3444

090	Duinweg 1	Jachtopzienerswoning	3445
091	Herenweg 59	Café	3446
092	Herenweg 70	Rentenierswoning	3447
093	Kloosterweg 2	Nederlands Hervormde kerk	3448
094	Kloosterweg 7	Bovenmeesterswoning	3449
095	Krijt, de	Bovenmeesterswoning	3450
096	Krijt, de	Kaasboerderij	3451
097	Oude Schulpweg 18	Boerderij	3452
098	Peperstraat 23	Woonhuis	3453
099	Peperstraat 24	Boerderij	3454
100	Peperstraat 27	Stolpboerderij + bollenschuur	3455
101	Vennewatersweg 5, 7, 9, 11, 13, 15	Woonhuizen	3456

Egmond/Buitengebied

102	Banweg 1	Zomerhuis	3457
103	Bredediijk (bij Hoevaart)	Brughoofd	3458
104	Egmondermeer 3	Boerderij	3459
105	Egmondermeer 4	Boerderij (woongedeelte)	3460
106	Egmondermeer 7	Boerderij	3461
107	Egmondermeer 8	Boerderij	3462
108	Egmondermeer t.o. 8	Bunkers	3463
109	Egmondermeer 9	Boerderij	3464
110	Egmondermeer 10	Boerderij	3465
112	Egmondermeer 13	Boerderij	3467
138	Egmondermeer 14	Boerderij	3493
113	Egmondermeer 18	Boerderij	3468
114	Herenweg 37	Boerderij	3469
115	Herenweg 81	Boerderij	3470
116	Herenweg 85	Nonnenklooster	3471
117	Herenweg 96, 98, 100	Landarbeiderswoning	3472
118	Herenweg 97	Rentenierswoning	3473
119	Herenweg 99	Rentenierswoning	3474
120	Herenweg 104	Bollenkwekerswoning	3475
121	Herenweg bij 104	Bollenschuur	3476
122	Herenweg 108	Woonhuis/villa	3477
123	Herenweg bij 108	Schuur/stal	3478
124	Herenweg 114	Rentenierswoning	3479
125	Herenweg bij 114	Begraafplaats	3480
126	Herenweg 151	Rentenierswoning	3481
127	Herenweg 154	Boerderij	3482
128	Herenweg 157	Boerderij	3483
129	Herenweg 159	Rentenierswoning	3484
130	Herenweg 161	Woonhuis	3485
131	Herenweg 163	Boerderij	3486
132	Herenweg 270	Boerderij	3487
133	Herenweg bij 278	Kapberg	3488
134	Herenweg 284	Rentenierswoning	3489
135	Herenweg 286	Woonhuis	3490
136	Herenweg 287	Boerderij	3491
137	Herenweg (hoek Banweg)	Grenspaal	3492
139	Hoeverweg bij 6	Hulpgemaal	3494
140	Hoeverweg 7	Boerderij	3495
141	Hoeverweg 10	Tolhuis	3496
142	Hoeverweg 15	Boerderij	3497
143	Hoeverweg 23	Veeteeltboerderij	3498

145	Hoeverweg t.o. 27	Verdedigingscomplex	3500
144	Hoeverweg 29	Boerderij	3499
146	Hoeverweg bij 35	Hulpgemaal	3501
147	Kleverlaan 1	Boerderij	3502
148	Nachtegalenpad 1	Jachtopzienerswoning	3503
149	Rinnegommerlaan 2	Boerderij	3504
150	Staringweg 1	Jachthuis	3505
151	Staringweg 2	Boerderij	3506
152	Weg naar de Bleek 5	Herenhuis	3507
153	Weg naar de Bleek 8	Landarbeiderswoning	3508
154	Zandweg 19	Bollenschuur	3509

Colofon

Uitgave
Provinciaal Bestuur van Noord-Holland
Dreef 1, 2012 HR Haarlem
telefoon 023 - 14 44 00

Samenstelling
drs. E. v.d. Kleij
Bureau Cultuur
Dienst Welzijn, Economie en Bestuur

Vormgeving, zetwerk en drukwerk
Bureau Grafische Produktie
Centrale Bestuursdienst

Oplage
200 exemplaren

Haarlem, juni 1991.

Egmond